

โครงการกาดหลวง

โดย นางสาวศศิภัทร์ เพ็ญมิตร

เมษายน 2545

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่	1
กาดหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่ในอดีต	
- กาดหลวงเมืองเชียงใหม่	6
- ความเป็นมาของกาดวโรธ-กาดตันลำไย	8
- กาดหลวงเมืองเชียงตุงในอดีต	10
วิเคราะห์เปรียบเทียบตลอดทั้งสองในอดีต	15
กาดหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน	
- การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของพม่าและรัฐฉาน	19
- เชียงตุงและกาดหลวงเชียงตุงในปัจจุบัน	23
- การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่	29
- กาดหลวงเชียงใหม่ปัจจุบัน	32
พัฒนาการของกาดหลวงเชียงใหม่และกาดหลวงเชียงตุง ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน	34
โครงการความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับความคาดหวังในอนาคตของกาดหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่	41
บทสรุปข้อเสนอแนะ	47
บรรณานุกรม	52

รหัสโครงการ : 5ASP/TRF/012/2544

ชื่อโครงการ : โครงการกาตหลวง

ชื่อนักวิจัย : นางสาวศศิภัทร์ เทียงมิตร สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

email address : sasipas@yahoo.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 มีนาคม พ.ศ.2544 ถึง 1 กรกฎาคม พ.ศ.2545

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของระบบเศรษฐกิจโลกที่สะท้อนออกมาในตลาดท้องถิ่นในเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงตุง โดยเฉพาะกาตหลวงเมืองเชียงตุงนั้นได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายปิดประเทศพม่า โดยศึกษาระบบโครงสร้างการหมุนเวียนและกระจายสินค้าในกาตหลวงเมืองเชียงตุงภายหลังจากพม่าเปิดประเทศ และกาตหลวงเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จากข้อมูลภาคเอกสารเบื้องต้น ควบคู่ไปกับการออกสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กาตหลวงจังหวัดเชียงใหม่และเมืองเชียงตุง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ความสัมพันธ์ในทางการค้าแลกเปลี่ยนระหว่างเชียงใหม่และเชียงตุงนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยต่อกันมาตั้งแต่อดีต ในอดีตระบบเศรษฐกิจของเชียงตุงนั้นผูกพันอยู่กับตลาดนัดหมุนเวียนซึ่งให้ความสำคัญกับ "กาตหลวง" อันเป็นช่วงเวลาในการหมุนเวียนติดตลาดใหญ่หรือที่เรียกกันว่า "วันกาตหลวง" ควบคู่ไปกับตลาดนัดชนบทรอบเมือง การเข้ามาของอังกฤษในภูมิภาคนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและการค้าโดยเฉพาะหมุนเวียนขึ้นปกครองในเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ต่างกับในเชียงตุงที่อังกฤษนั้นไม่ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการภายใน ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจภายในเชียงตุงมากนัก เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเชียงตุงถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่าและจากนั้นมาพม่าก็ปิดตัวจากโลกภายนอก พัฒนาการของกาตหลวงเชียงตุงจึงหยุดลง ส่วนกาตหลวงเชียงใหม่ยังคงพัฒนาตัวเองไปตามกระแสสู่กระแสทุนนิยม ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่เชียงตุงปิดการติดต่อกับโลกภายนอกคนเชียงตุงก็ยังคงสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยการพึ่งพาสินค้าจากการค้าออกระบบ จนกระทั่งเชียงตุงได้เปิดออกสู่โลกภายนอกอีกครั้งเมื่อพม่าปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศตามกระแสความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กาตหลวงเมืองเชียงตุงมีแนวโน้มว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจโลกมากขึ้นแต่อย่างไรก็ยังคงขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลพม่าเป็นสำคัญ.

คำหลัก กาตหลวง เชียงใหม่ เชียงตุง

Project Code : 5ASP/TRF/012/2544

Project Title : Local Market in Keng Tung and Chiang Mai

Investigators : Miss Sasipas Tiengmit. Regional Studies, Graduate school, Chiang Mai University.

Email address : sasipas@yahoo.com

Project Duration : March 1st, 2001 - July 1st, 2002

This thesis aims to study the development and changes of the Central Keng Tung Market in Myanmar (Burma) and the Central Chiang Mai Market in Northern Thailand, affected by the world economic system from the end of World War II to present.

From the study, it was found that Keng Tung and Chiang Mai had long been in closed interdependent relationships in the past, being interrupted, from time to time, by the interfering super-power- Myanmar and Siam. When Keng Tung and Chiang Mai were under the Siamese control, the interrelationships developed among Keng Tung and Chiang Mai, revealing ways of life of both the elites as well as the common people of the two muangs (principalities). The interrelationships developed among Keng Tung and Chiang Mai were linked by caravan traders at various levels with community markets as their trading centers. Chiang Mai Market was a large regional center with all day long trading activities. Keng Tung Market was a kind of “stop-over” station for traders. There were 5 market-days in the Central Keng Tung Market called “Wan Kad Luang” (Central Market Days), after which the traders would move to all markets nearby to complete the cycle.

The expansion of the British colonial power into the region had greater impact upon Chiang Mai than Keng Tung, in terms of its economics and trade. After World War II Keng Tung was integrated as part of Myanmar and its closed-door economic policy. The Keng Tung Central Market temporarily ceased to develop, while Chiang Mai Central Market moved on towards the world market economy. After 30 years of its closure, Keng Tung was reopened, as a result of the Myanmar's change of its economic policy. At present, whether Keng Tung would be able to catch up with changes and the globalized world economy, depends on Myanmar's policies that we have to wait and see.

Key words : Local market Keng Tung and Chiang Mai

**กาตหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการ
และการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบของระบบเศรษฐกิจโลก
หลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน**

□ ศศิภัทร์ เทียงมิตร

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่

เชียงตุงเป็นเมือง “สามจอม เจ็ดเชียง เก้าหนอง สิบสองประตูเมือง” เป็นเมืองเอกในรัฐฉาน (Shan State) ประเทศพม่า หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า เมียนมาร์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งก้นกะทะมีหนองตุงเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ที่สุดอยู่กลางเวียงบนที่ราบลุ่มแม่น้ำเซิน หนองน้ำสายใหญ่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำสาละวิน ทางทิศตะวันตก กับแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก อาณาเขตทางเหนือติดต่อกับอาณาจักรสิบสองปันนา ทางตอนใต้ประเทศจีน และทางใต้ติดต่อกับอาณาจักรล้านนาประเทศไทย

ผู้คนที่ย้ายมาอยู่ในเชียงตุงมีหลายเผ่าพันธุ์ เป็นชาวไทเขิน ไทใหญ่ ไทเหนือ พม่า และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น แอ่น ปะหล่อง อีเก้อ มูเซอ ว่า อาชีพหลักของชาวเชียงตุงคือการเกษตรแบบยังชีพ ชาวเชียงตุงต้องยังชีพด้วยการค้าขายควบคู่ไป เนื่องด้วยสาเหตุจากข้อจำกัดของภูมิประเทศเป็นหุบเขามิที่ราบสำหรับการเกษตรน้อย เกษตรกรชาวเชียงตุงหลายหมู่บ้านผลิตสินค้าออกมาขายตามความถนัดของตน เช่น บ้านยางกวงผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ปัจจุบันก็ยังคงใช้เทคโนโลยีแบบโบราณในการผลิต บ้านกลางทำเหล้าขาย บ้านท่าซ้อยทำขนมเส้นขาย บ้านจอมคำทำมิดขาย บ้านยางเก่งทำแอ็บข้าวขาย บ้านเล่าทำกระเบื้องดินขอ สินค้าเหล่านี้จะถูกนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนในกาตตุงซึ่งเป็นตลาดหลักของเมือง ชาวเชียงตุงจึงมีความเชี่ยวชาญในการค้าขายมากกว่าเป็นผู้ผลิต จะสังเกตได้จากในบรรดาพ่อค้าจากรัฐไทใหญ่นั้น พ่อค้าจากเชียงตุงมีจำนวนมากที่สุด อีกทั้งยังทำการค้าเก่งและขยันขันแข็ง

ในอดีตเชียงตุงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นศูนย์กลางการค้าแห่งหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นทางผ่านและเป็นจุดเปลี่ยนสินค้าของคาราวานพ่อค้าจากจีนและเมืองอื่น ๆ เพราะจากเชียงตุงสามารถเดินทางติดต่อไปเมืองยาง เมืองซาก เมืองแสนหวี เมืองตองยี ซึ่งสามารถเดินทางต่อไปมณฑลยูนนานได้สะดวกด้วย ทุก ๆ ปีจะมีคาราวานฮ่อจากยูนนานนำสินค้ามาค้าขายที่เชียงตุงและเลยต่อไปถึง เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลงไปถึงมะละแหม่ง มณฑลยูนนาน และย่างกุ้ง (William Clifton Dodd, 1923 : 157) เส้นทางการค้าทางไกลในแถบภูมิภาคนี้มีหลายเส้นทางด้วยกัน มีทั้ง

เส้นทางบกระหว่างเมืองทางตอนบน และการค้าทางเรือระหว่างกรุงเทพฯกับหัวเมืองทางเหนือต่าง ๆ ของล้านนา ในการเดินทางระหว่างเชียงใหม่ถึงเชียงตุงนั้น ในอดีตสามารถเดินทางได้ทางบกจากเชียงใหม่ถึงเชียงราย จากเชียงรายจะเดินทางบนเส้นทางเดินเท้าลัดเลาะตามหุบเขาไปถึงเมืองโกเมืองพยาก และเมืองเชียงตุง นอกจากทางบกแล้วยังสามารถเลือกเดินทางล่องเรือตามลำน้ำกก จากเชียงรายสู่เชียงแสนแล้วเดินทางบกผ่านเชียงลาบ เมืองยองไปถึงเชียงตุง อีกเส้นทางหนึ่งเริ่มจากเมืองน่าน เมืองภูคา เชียงของ เมืองสิง เชียงแขง เชียงลาบจนถึงเมืองเชียงตุง (รัตนพร เศรษฐกุล, ม.ป.ท. : 3) พ่อค้าจะใช้สัตว์ต่างลำเลียงสินค้าเป็นขบวนคาราวานออกเดินทางไปยังเมืองต่าง ๆ เพื่อทำการแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้าการค้าทางไกลนี้จะทำโดยพ่อค้าฮ่อหรือพ่อค้าไทใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้าที่มีบทบาทสำคัญในการค้าทางไกลระหว่างพื้นที่ เพราะการที่จะทำการค้าทางไกลได้นั้นต้องใช้ทุนและความชำนาญในการทำการค้าสูง พ่อค้าเหล่านี้จึงมีคาราวานสินค้าขนาดใหญ่ซึ่งใช้พาหนะและคนคุมสินค้าเป็นจำนวนมาก เส้นทางการค้าทางไกลนี้เส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่เรียกว่า “ทางสายทองคำ” เพราะมีปริมาณการค้ามาก เป็นขบวนคาราวานขนาดใหญ่ที่ต้องใช้คนและแรงงานสัตว์จำนวนมากเพื่อทำการขนส่งสินค้า และมีมูลค่าการค้าที่ค่อนข้างสูงกว่า 12,000 - 15,000 ดอลลาร์ ส่วนการค้าภายในท้องถิ่นล้านนาจะทำโดยพ่อค้าวัวต่างซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่จะทำการค้าเฉพาะในท้องถิ่นไม่นิยมเดินทางไปค้าขายต่างถิ่นเพราะไม่มีความชำนาญในการค้าขาย

เชียงตุงและล้านนามีความสัมพันธ์กันในฐานะบ้านพี่เมืองน้องกันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายเจ้าผู้ครองเมืองทั้งสองต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวดองแน่นแฟ้นเป็นญาติพี่น้องกัน ประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงตุงจึงมีความเกี่ยวดองสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในล้านนา ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง สังคม วัฒนธรรมและการศาสนา ความสัมพันธ์อันดีทางการเมืองและวัฒนธรรมระหว่างเมืองทั้งสองยังมีผลต่อความสัมพันธ์ ด้านเศรษฐกิจด้วย เชียงใหม่และเชียงตุงตั้งอยู่ในเส้นทางการค้าทางไกลที่มีมาแต่โบราณ ชาวเมืองจึงได้มีการไปมาหาสู่ทำการค้าขายระหว่างกัน ระบบเศรษฐกิจจึงมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน ดังเช่น เชียงตุงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าอันดับรองในขณะที่เชียงใหม่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าอันดับหนึ่งในอดีต ในช่วง พ.ศ. 1839 – 2101 ก่อนที่อาณาจักรล้านนาและเชียงตุงจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่าในเวลาต่อมา (สมมะโน ณ เชียงใหม่, 2538 : 12) ตั้งแต่อดีตเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญที่สุดในล้านนา และยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างเมืองตอนในภูมิภาค เช่น รัฐไทใหญ่ รัฐสิบสองปันนาของจีนตอนใต้ จวบจนรัฐตอนในของจีน กับเมืองท่าชายฝั่งทะเลตอนล่าง เช่น มะละแหม่งเมืองท่าของพม่า และกรุงเทพฯของไทย นักสำรวจชาว

อังกฤษในปลายคริสต์-ศตวรรษที่ 19 ระบุว่า เชียงใหม่ควบคุมการค้าทางระหว่างรัฐไทใหญ่และจีน ซึ่งเป็นรัฐทางตอนบนของภูมิภาค กับพม่าซึ่งขณะนั้นเป็นของอังกฤษ และรัฐไทยซึ่งก็คือสยามประเทศในสมัยนั้น เชียงใหม่กลายเป็นตลาดสินค้าสำเร็จรูปของอังกฤษหลังจากที่อังกฤษยึดครองพม่าตอนล่างได้ในปีพ.ศ.2394 สินค้าสำเร็จรูปเหล่านี้จะถูกส่งต่อไปยังดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ได้แก่ เมืองเลม เชียงตุง เมืองหลวง และเชียงรุ่ง ภายในเมืองจึงมีตลาดเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้าภายในท้องถิ่น และสินค้าต่างเมือง ตามหลักฐานสมัยรัชกาลที่ 5 พบว่ามีตลาดกลางเวียงในเชียงใหม่ที่เรียกว่า “ตลาดลีเชียงพระ” ตั้งอยู่บริเวณตั้งแต่หน้าวัดพระสิงห์ไปจนถึงต้นโพธิ์กลางเวียงใกล้กับคุ้มเวียงแก้ว แถบถนนท่าแพก็เป็นย่านการค้าที่สำคัญในเชียงใหม่ที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งภายในและภายนอกกันอย่างคึกคัก ในขณะที่เชียงตุงนั้นทำหน้าที่เป็นชุมทางการค้าจุดแวะพักสินค้าของคาราวานสินค้าที่เดินทางไป-มาจากเชียงใหม่ เชียงราย เชียงแสน เชียงของ เชียงทอง หลวงพระบาง และคาราวานสินค้าที่เดินทางต่อไปถึงยูนนาน และจีน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเชียงใหม่และเชียงตุงมีบทบาทและหน้าที่ในระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคแตกต่างกันไปตามศักยภาพและความสามารถของตนเอง

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 อังกฤษนั้นหลังจากได้เข้ายึดแคว้นยะไข่และตะนาวศรีของพม่าเมื่อปี พ.ศ.2367 แล้วก็ได้ให้ความสนใจภาคเหนือของไทยอย่างยิ่ง อังกฤษนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะเปิดเส้นทางทางการค้าสายมะละแหม่ง เชียงใหม่ เชียงตุง เชียงรุ่งในสิบสองปันนา และเข้าสู่จีนซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่คาดว่าจะสามารถรองรับสินค้ามูลค่ามหาศาลได้ ประกอบกับผลประโยชน์ทางด้านกิจการป่าไม้สักที่อุดมสมบูรณ์ในภาคเหนือและมีชาวพม่า ชาวไทยใหญ่ที่อยู่ภายใต้ควบคุมจากอังกฤษอยู่แล้วการขยายอิทธิพลเข้ามาครอบครองสิทธิและผลประโยชน์กิจการด้านต่าง ๆ ในภาคเหนือจึงไม่ใช่เรื่องยาก ทางฝ่ายเชียงตุงในขณะนั้นนอกจากต้องคอยระวังอิทธิพลของทั้งทางไทยที่มีอำนาจดูแลและปกครองเมืองเชียงใหม่ในฐานะหัวเมืองประเทศราช และอิทธิพลของพม่าที่ปกครองเชียงตุงอยู่แล้ว ยังต้องคอยระวังอิทธิพลของอังกฤษที่เริ่มแผ่ขยายอำนาจเข้ามา ทางฝ่ายเชียงใหม่เองในขณะนั้นก็ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่แตกต่างกันนัก ความสัมพันธ์ของเมืองเชียงใหม่และเชียงตุงในช่วงนี้ดำเนินไปภายใต้การอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลแทรกแซงเมืองทั้งสอง ซึ่งต่างก็มีความพยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันดีต่อกันหลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ

หลังจากมีการสร้างเส้นทางรถไฟถึงเชียงใหม่ ในพ.ศ.2464 การขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ สู่มืองเชียงใหม่ง่ายขึ้นทั้งประเภทและปริมาณสินค้า ภาคเหนือจึงมีสินค้าสำเร็จรูปจากประเทศอื่นๆ นอกจากสินค้านำเข้าอังกฤษเข้ามาโดยเฉพาะสินค้านำเข้าจากประเทศเยอรมันและญี่ปุ่น พ่อค้า

คนจีนเริ่มอพยพเข้ามาตั้งรกรากและทำการค้าในภาคเหนือและเข้ามาทำการค้าแข่งขันกับพ่อค้า
 วัวต่าง ม้าต่าง จนในที่สุดพ่อค้าท้องถิ่นเหล่านี้ก็ต้องเลิกค้าขายและกลับไปทำไร่ทำสวนเช่นเดิม
 เพราะพ่อค้าจีนมีทุนสูงกว่าและสามารถนำสินค้าไปถึงท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตรอบ ๆ เมืองและชนบท
 ด้วยรถบรรทุกซึ่งสามารถทำได้กว้างขวางโดยเฉพาะในฤดูแล้ง สินค้าที่มาถึงเมืองเชียงใหม่จึง
 สามารถกระจายออกไปถึงเมืองรอบนอกได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบัน ตลาดนัดในเมืองเชียงใหม่มีการ
 ติดตลาดใหญ่เหมือนกันทุกวัน มีสินค้าให้ซื้อขายแลกเปลี่ยนทุกเช้า สินค้าส่วนใหญ่ยังคงเป็น
 สินค้าหลากหลายชนิดที่บรรดาพ่อค้าแม่ค้าจากหลายหมู่บ้านนำเข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยน รวมทั้ง
 สินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมในไทยจำพวกเครื่องใช้อุปโภคบริโภคจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่จะ
 บรรทุกมาขายโดยใช้รถบรรทุกขนถ่ายสินค้าจากท่าขึ้นเหล็กติดต่อกับชายแดนไทยที่แม่สายอย่าง
 สม่่าเสมอ ดังเช่นในรายงานการค้าของกงสุลอังกฤษในเชียงใหม่ในพ.ศ.2475 (ปลาย่อ ชนะนนท์,
 2530 : 37) นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่มาจากประเทศจีนจำนวนมาก ซึ่งมีราคาถูกกว่าสินค้าไทย ใน
 อนาคตหากมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทางบกจากยูนนานสู่เชียงใหม่และท่าขึ้นเหล็ก คาดว่า
 สินค้าจีนจะสามารถครองตลาดได้ในเวลาอันรวดเร็ว

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482-2488) กองทัพไทยภายใต้การนำของจอมพลผิน
 ชุณหะวัณได้นำกำลังพลเข้าบุกยึดครองเชียงตุงภายใต้ข้อตกลงในกิจที่เกี่ยวกับการยุทธร่วมกัน
 ระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ตามความมุ่งหมายของกองทัพญี่ปุ่นที่ต้องการขอใช้ประเทศไทยตอนบนเป็น
 ทางผ่านเข้าสู่ประเทศพม่า และสามารถยึดครองเมืองเชียงตุงได้สำเร็จในวันที่ 26 พฤศจิกายน
 2485 รัฐบาลไทยได้จัดการปกครองเมืองเชียงตุงเหมือนเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ภายใต้ชื่อ
 ว่า “สหรัฐไทยเดิม” จัดการปกครองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการไทย ส่งข้าหลวงและ
 ข้าราชการฝ่ายพลเรือนเข้าไปบริหาร เจ้านายเชียงตุงก็ได้รับการยกย่องให้เข้ารับราชการใน
 งานราชการไทยด้วย ได้มีการทำนุบำรุงเส้นทางคมนาคมในพื้นที่สหรัฐไทยเดิม เพื่อความสะดวกในการ
 เคลื่อนย้ายและส่งกำลังบำรุง ดังปรากฏเส้นทางสายหลักจากอำเภอแม่สายผ่านเมืองเลน เมืองพ
 ยาค บ้านปางลื้อ เมืองเชียงตุง บ้านกาดเต่า บ้านหนอกก้าง ท่าเปิม เมืองหาง เมืองคัก(ซาก) เมือง
 หลวย เมืองยาง มีความยาวทั้งสิ้น 271 กิโลเมตร (กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด
 , 2540 : 196) ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงใช้เป็นเส้นทางหลักสู่เมืองเชียงตุงและเป็นเส้นทางที่ได้อยู่ใน
 โครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมภายในกลุ่มประเทศสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจอีกด้วย ตลอดระยะเวลา
 สงครามกองทัพญี่ปุ่นได้มาตั้งฐานทัพในประเทศไทยและได้สร้างความเปลี่ยนแปลงหลายประการ
 โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจนั้น กองทัพทหารญี่ปุ่นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การค้าในประเทศ
 และนอกประเทศหยุดชะงัก เกิดภาวะเงินเฟ้อและคอร์รัปชัน มีการค้าตลาดมืด และการกักตุนสินค้า

กระจายไปทั่วทั้งภูมิภาค ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในพ.ศ. 2490 เชียงตุงถูกรวมกลับเข้าไปอยู่กับสหภาพพม่าด้วย พม่าประกาศทำการปิดประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับเมืองอื่น ๆ ก็พลอยถูกยุติลงไปด้วย

ถึงแม้ว่าจะประสบกับปัญหาความขัดแย้งกับทางนโยบายทางการเมืองที่คอยบั่นทอนอยู่ตลอดเวลา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนก็ได้ถูกตัดขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างสองชุมชนก็ยังสามารถดำเนินต่อเนื่องกันมา ถึงแม้จะถดถอยลงไปบ้างตามสภาพการดำเนินนโยบายของฝ่ายปกครอง ตลาด หรือภาค จึงเป็นสถานที่ที่มีการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอยู่อย่างต่อเนื่องอันเปรียบเสมือนภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงดำเนินต่อไปตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน แม้นโยบายจะมีทิศทางไปทางใด ตลาดก็ยังคงทำหน้าที่เป็นแหล่งกลางจัดหาสินค้าและบริการให้แก่ผู้บริโภค ตลาดนัดเมืองเชียงตุงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับระบบการค้าทางไกลในอดีต และการค้าขายในท้องถิ่นของเชียงตุงเป็นระบบตลาดหมุนเวียนที่กระจายผลผลิตจากแหล่งผลิต ไปยังผู้บริโภคในชุมชน โดยเฉพาะในชนบท เนื่องจากประชาชนตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากตัวเมือง เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนสู่ย่านการค้าและตลาดนัดและบริเวณชุมชนที่อยู่โดยรอบซึ่งยังสามารถพบเห็นได้ในชนบทของเมืองเชียงใหม่ตลาดเหล่านี้จึงอาจเปรียบเสมือนความเชื่อมโยงที่ยังคงเหลืออยู่ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันระหว่างเชียงตุงกับล้านนา

ตัวเมืองเชียงตุงอยู่ห่างจากชายแดนไทยด้านทิศเหนือที่ด่านท่าซี้เหล็ก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเป็นระยะทาง 168 กิโลเมตร รัฐบาลทหารพม่าได้ทำการประกาศปิดเมืองเชียงตุงเป็นเวลานาน 40 กว่าปีนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 และปัจจุบันได้เริ่มทำการเปิดเมืองให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้าไปได้เมื่อปี 2535 พัฒนาการด้านเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันยังคงมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในขณะที่เชียงตุงเสมือนยังหยุดอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งในอดีตด้วยสาเหตุทางด้านการเมืองของพม่า ความแตกต่างนี้เองที่สามารถชี้ให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เชียงใหม่ปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และในขณะเดียวกันที่เชียงตุงถูกปิดจากโลกภายนอกและอยู่ภายใต้ันนโยบายสังคมนิยมแบบพึ่งพาตนเองของประเทศพม่า วัฒนธรรมการค้าของเชียงตุงที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในขณะนี้จึงเปรียบเสมือนภาพสะท้อนเมืองเชียงใหม่ในอดีตที่ผ่านมาที่ไม่หลงเหลือให้พบเห็นอีกแล้วในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันที่ต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองเช่นปัจจุบัน เชียงตุงกำลังก้าวเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างเร่งรีบ บ้านเรือน ผู้คน และวัฒนธรรมการค้าในอดีตบางอย่างที่ยังคงเหลืออยู่และกำลังจะสูญหายไป เชียงตุงถูกรวมเข้า

เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งใน 5 เชียงที่จะใช้เป็นศูนย์กลางการค้าในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจอันเป็นโครงการเชื่อมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่าง ไทย พม่า ลาว จีน อันประกอบไปด้วยเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจได้แก่ เชียงรุ่ง เชียงตุง เชียงทอง เชียงราย และเชียงใหม่ เชียงตุงนั้นเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญ ความต้องการของสินค้าที่ผ่านจากเมืองท่าในพม่ามายังเชียงใหม่และขึ้นไปยังยูนนานจึงมีมากดังเห็นได้ตั้งแต่อดีต พ่อค้าจากเชียงใหม่มีบทบาทในภูมิภาคตอนล่างระหว่างเชียงใหม่ถึงเมืองตากกระทั่งเมืองมะละแหม่ง อาจถือเป็นการแบ่งงานระหว่างพ่อค้าเขตเชียงตุงที่ขนส่งสินค้าระหว่างเมืองเชียงใหม่ขึ้นไปเชียงใหม่ไปยังเชียงรายไปถึงเชียงตุง และต่อไปถึงเชียงรุ่ง

กาดหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่ในอดีต

กาดหลวงเมืองเชียงใหม่

ในสมัยที่พญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นมาก็ได้ทรงสร้างกาดไว้คู่กับเวียง กิจการตลาดสดนั้นเป็นสิทธิและผลประโยชน์ของกลุ่มเจ้านายชนชั้นปกครองมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายแล้ว เพราะเจ้ามีอำนาจในการปกครองและเป็นเจ้าของพื้นที่เศรษฐกิจ เมื่อสร้างเมืองแล้วก็จึงสร้างตลาดขึ้นกลางเวียงใกล้ ๆ กับคุ้มเจ้านาย เพื่อให้เจ้านายเก็บค่าเช่าพื้นที่ในตลาดได้โดยสะดวก นอกจากกาดกลางเวียงที่เป็นกาดใหญ่ตั้งอยู่ในกำแพงเมืองนี้ ใน“คลองเจือแห่งพระเจ้ากือนา” ยังได้กล่าวถึงตลาดในเมืองเชียงใหม่มี 2 แห่งคือ กาดหัวเวียงตั้งอยู่บริเวณประตูช้างเผือก และกาดเชียงเรือก (สุระสิงห์สำรวม จิมพะเนา, ปวีรพรต : 30) ในอดีตการค้าในตลาดเชียงใหม่จะติดตลาดทุกเช้าและจะวายในตอนสาย คนทำมาค้าขายส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะ เป็นหญิงชาวบ้าน กิจกรรมการค้าขายก็ทำขึ้นอย่างเรียบง่าย โดยจะนำสินค้ามาจับจองพื้นที่ค้าขายตามสองข้างถนนที่มีคนเดินผ่านไปมา ของที่นำมาขายส่วนใหญ่เป็นผลผลิตที่ชาวบ้านเสาะหาได้ตามธรรมชาติ หรือเป็นผลผลิตจากเกษตรกรรม ข้างหลังแม่ค้าจะเป็นร้านแผงลอยของพ่อค้าชาวจีน และพม่า มีสินค้าสำเร็จรูปที่มาจากอังกฤษหลากหลายชนิด สินค้าเหล่านี้จะถูกนำไปขายในชุมชนรอบ ๆ เมืองเชียงใหม่ หรือไกลออกไปถึงยูนนาน โดยคาราวานพ่อค้าที่เดินทางเอาสินค้าที่เป็นผลผลิตจากชุมชนของตนเองมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกระจายสินค้าเหล่านี้ไปสู่ชุมชนสินค้าสำคัญที่พ่อค้าต่างซื้อกลับไปได้แก่ น้ำมันก๊าด เกลือ สำหรับเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญจึงมีการติดตลาดทุกวัน หมู่บ้านหรือชุมชนรอบนอกห่างไกลออกไปจากตัวเมืองจะมีตลาดที่มีเวลาติดเป็นครั้งคราวซึ่งเรียกว่า “ตลาดนัด” ในสัปดาห์หนึ่งอาจจะติด 1 วันแล้วหมุนเวียนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ผลผลิตที่สามารถผลิตได้ในหมู่บ้านก็จะถูกนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันที่ตลาด และสินค้าจากภายนอกที่มีพ่อค้านำเข้ามาขายในตลาดเช่น สินค้าอุปโภค

ประเภท ถั่ว ชาม ผ้า เข็ม ด้าย ไม้ขีด ฯลฯ ตลาดนัดสามารถพบทั่วไปในลำนนา ยูนนาน สิบสองพันนา ซึ่งลักษณะตลาดนัดหมุนเวียนแบบนี้ก็ยังคงมีปรากฏให้เห็นในเชียงตุงเช่นกัน

ในสมัยเจ้าอินทวิชยานนท์ได้มีการสร้างตลาดสดขนาดใหญ่ขึ้นบนบริเวณที่เคยเป็นช่วงเมรุหรือสุสานเก่าของอดีตเจ้านายฝ่ายเหนือ เรียกว่าตลาดวโรรส ตั้งอยู่บนถนนวิชยานนท์ใกล้สะพานไม้เก่า ต่อมาก็ได้มีการสร้างตลาดต้นลำไยขึ้นมาติดถนนวิชยานนท์ฝั่งตรงข้ามตลาดวโรรสซึ่งเป็นของหลวงอนุสารสุนทรและพ่อค้านายทุนในสมัยนั้นร่วมกันสร้าง ต่อมาในปี พ.ศ.2453 เจ้าแก้วนรวิรุฬห์และเจ้าदारวาศมีพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เข้ามาพัฒนาตลาดวโรรส ต่อเติมสร้างห้องแถวไม้ต่อมากลายเป็นตึกแถวให้เช่าโดยรอบตัวตลาด สร้างโรงค้าหลังคามุงกระเบื้องสำหรับพ่อค้าแม่ค้าประจำ นอกจากนี้ยังได้ทำการขยายพื้นที่ให้กลุ่มนายทุนเข้ามาร่วมทุนด้วยบางส่วน ตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไยเป็นตลาดคู่เมืองที่เป็นที่รู้จักกันในชื่อ “กาดหลวง” หมายถึงตลาดใหญ่ที่มีสินค้าหลากหลายประเภทขายนั่นเอง ในอดีตมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้ามาขายจากท้องถิ่นหลากหลายชนิด กลุ่มพ่อค้าที่เข้ามาทำการค้าประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ เช่น คนเมืองเชียงใหม่จะนำสินค้าผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้จากหมู่บ้านของตนเองเข้ามาขาย เช่น พืชผักผลไม้ต่าง ๆ พ่อค้าอินเดียที่อาศัยอยู่ตามตึกแถวรอบ ๆ ตลาดจะขายผ้า พ่อค้าชาวจีนอิสลามขายเนื้อวัว ส่วนพ่อค้าพม่า ไทยใหญ่ขายสมุนไพร ของป่าที่ตลาดต้นลำไย พ่อค้าชาวปากีสถาน บังคลาเทศก็จะขายเครื่องเทศ เป็นต้น

ทั้งตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไยสมัยแรกเริ่มประสบปัญหากับการลงทุนจนกระทั่งตกมาเป็นของตระกูลนิมมานเหมินท์ซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้านายทุนในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2511 เกิดความเสียหายทั่วไปทั้งตลาดจึงได้มีการพัฒนาตลาดสร้างเป็นอาคารถาวรมีหลังคาคลุมมิดชิดปูพื้นด้วยปูนซีเมนต์ตลอดดั่งที่ปรากฏให้เห็นทุกวันนี้ ปัจจุบัน “กาดหลวง” เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในฐานะแหล่งขายของฝากจากเชียงใหม่ สินค้าจากชาวบ้านรอบนอกเมืองเชียงใหม่ก็ยังคงหมุนเวียนเข้ามาในตลาดอย่างเช่นเคย ชาวบ้านจะนำเอาผลผลิต พืชผักผลไม้และสินค้าทางการเกษตรมาลงที่ตลาดเมืองใหม่ที่อยู่ห่างจากวโรรสออกไปทางทิศเหนือเลียบแม่น้ำปิงตั้งแต่เช้ามีด ส่วนชาวเขาจะนำสินค้าหัตถกรรมประเภทผ้าทอ งานปักผ้าใยกล้วยง เข้ามาขายบริเวณห้องแถวในตรอกเหล่าใจว้าฟากหนึ่งของกาดวโรรส ส่วนสินค้าข้าวของเครื่องใช้สำเร็จรูปเสื้อผ้าสำเร็จรูปจะมีแหล่งขายบริเวณกาดเทศบาลหรือที่เรียกกันวากาดนรวิรุฬห์ตั้งอยู่หลังห้างทองไฉ่วจินเฮง ใกล้กับกาดเมืองใหม่

ความเป็นมาของกาดวโรส-กาดตันลำไย

ในสมัยที่มีผู้คนเริ่มตั้งชุมชนออกไปนอกกำแพงเมืองด้านตะวันออกไปจนถึงแม่น้ำปิงในมากขึ้น เจ้าแก้วนรวิรุได้สร้างตลาดสดขนาดใหญ่ขึ้นบนบริเวณลานช่วงเมรุ ตัดถนนวิชัยนันทน์ใกล้สะพานไม้เก่า (ซัวเก่า) ในปี พ.ศ. 2453 ด้วยเงินทุน 1,800 รูปี ต่อมาขายให้แก่เจ้าอินทวโรสสุริยวงศ์ โดยใช้พระนามของเจ้าอินทวโรสเอง ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของเจ้าดารารัศมีเป็นชื่อตลาดแห่งนี้ ช่วงเมรุที่เผาศพเจ้านายเดิมก็ถูกย้ายไปอยู่ที่วัดสวนดอก พร้อมทั้งสร้างกุเจ้านายฝ่ายเหนือไว้ด้วย กาดวโรสก็ตกทอดสู่เจ้านายรุ่นต่อ ๆ มาตามลำดับ ในช่วงเวลานั้นหลวงอนุสารสุนทรกับนายอุย แซ่เหลียวก็ได้สร้างกาดตันลำไยติดกับถนนวิชัยนันทน์ ฝั่งตรงข้ามตลาดวโรสขึ้น

ในวาระแรกเริ่มสภาพการค้าในกาดวโรสนั้นมีลักษณะเหมือนกาดทั่วไปในล้านนา คือเป็นลานโล่ง มีแม่ค้าหาบหูก หาบกระจาดใส่สินค้า กางเสื่อ ปูใบตองวางขายกับพื้น ใช้ร่มกระดาดขนาดใหญ่กางกันแดด กันฝนชั่วคราว ติดตลาดทุกวันตั้งแต่เช้ามีด สาย ๆ ก็เริ่มวาย สินค้าส่วนใหญ่เป็นผัก ผลไม้ อาหาร สินค้าเกษตรที่ชาวบ้านผลิตได้เองตามหมู่บ้าน ภายหลังเจ้าแก้วนรวิรุ เจ้าผู้ครองนคร และเจ้าดารารัศมี ได้เข้ามาพัฒนาตลาดทำการขยายพื้นที่ สร้างห้องแถวไม้ ต่อมาเปลี่ยนเป็นห้องแถวให้เช่าโดยรอบตัวตลาด สร้างโรงค้าหลังคามุงกระเบื้องดินเผาทรงสูงรวม 3 หลัง สำหรับคนขายประจำ มีร้านจำหน่ายอาหาร น้ำแข็ง เสื้อผ้า ของชำ บริเวณพื้นที่ที่เหลือเป็นตลาดสด พื้นดินบดอัดแน่น แต่ประสบปัญหาพื้นแฉะแฉะเวลาหน้าฝน จึงได้ก่อผนังร้านเป็นแถว ๆ ให้คนขายนั่งขาย แรกเริ่มมีผู้ค้าขายในตลาดสดประมาณ 300-400 คน และในโรงค้าอีกประมาณ

กาดวโรธ ถ่ายเมื่อพ.ศ. 2445

กาดวโรธ ถ่ายเมื่อพ.ศ. 2472 ภาพถ่ายจากนิตยสาร National Geographic

200-300 คน รายได้ในการเก็บค่าเช่าในตลาดนับว่าไม่สู้ดีนัก ประมาณเพียงวันละร้อยบาทเศษ

ส่วนกาตต้นลำไยสมัยเริ่มแรกนั้นมีลักษณะเป็นตึกแถว ห้องแถวไม้ชั้นเดียวทางฝั่งติดริมแม่น้ำปิง มีเฉพาะส่วนที่เป็นตลาดสดอยู่ตอนกลางยังไม่มีโรงค้า มีนั่งร้านยกพื้นสำหรับพ่อค้าแม่ค้า หาบแร่เช่นเดียวกับกาตวโรส ต่อมาเมื่อได้มีการปรับปรุงถนน สร้างบริเวณจอดรถโดยสารรอบนอก ทำให้เกิดการคล่องตัวของคนโดยสารและขนส่งสินค้ายิ่งขึ้น มีผลทำให้ตลาดต้นลำไยกลายเป็นตลาดขายส่ง

ทั้งตลาดวโรสและตลาดต้นลำไยสมัยแรกเริ่มประสบปัญหาเกี่ยวกับการลงทุนจนกระทั่งตกมาเป็นของตระกูลนิมมานเหมินท์ซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้านายทุนในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ.2511 เกิดความเสียหายทั่วไปทั้งตลาดจึงได้มีการพัฒนาตลาดสร้างเป็นอาคารถาวรมีหลังคาคลุมมิดชิดปูพื้นด้วยปูนซีเมนต์ตลอดดั่งที่ปรากฏให้เห็นทุกวันนี้ ปัจจุบัน “กาตหลวง” เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในฐานะแหล่งขายของฝากจากเชียงใหม่ สินค้าจากชาวบ้านรอบนอกเมืองเชียงใหม่ก็ยังคงหมุนเวียนเข้ามาในตลาดอย่างเช่นเคย ชาวบ้านจะนำเอาผลิตผล พืชผักผลไม้และสินค้าทางการเกษตรมาลงที่ตลาดเมืองใหม่ที่อยู่ห่างกาตวโรสออกไปทางทิศเหนือเลียบบแม่น้ำปิงตั้งแต่เช้ามีด ส่วนชาวเขาจะนำสินค้าหัตถกรรมประเภทผ้าทอ งานปักผ้าใยกล้วยง เข้ามาขายบริเวณห้องแถวในตรอกเหล่าไ้วฟากหนึ่งของกาตวโรส ส่วนสินค้าข้าวของเครื่องใช้สำเร็จรูปเสื้อผ้าสำเร็จรูปจะมีแหล่งขายบริเวณกาตเทศบาลหรือที่เรียกกันื่อกาตนครรัฐ ตั้งอยู่หลังห้างทองไฉ้วจินเฮง ใกล้กับกาตเมืองใหม่

กาตหลวงเมืองเชียงตุงในอดีต

กาตตุงเป็นกาตหลวงที่ตั้งอยู่ในเวียงเชียงตุงบริเวณหน้าวัดเชียงจันทร์ ซึ่งเดิมตั้งอยู่ข้างวัดหัวข่วง ลักษณะของกาตตุงนั้นเป็นระบบตลาดนัดหมุนเวียน ในอดีตนั้นจะมีการติดตลาด 5 วันครั้ง หมุนเวียนกันไป เริ่มนับตั้งแต่วันกาตหลวง วันวายกาตหลวง วันกาตลี วันกาตมาน และวันกาตช่วง สินค้าทั่วไปในตลาดเป็นผลิตผลทางการเกษตรและหัตถกรรมที่พ่อค้าแม่ค้านำมาจากท้องถิ่นของตนเข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายเพื่อนำสินค้าประเภทอื่นกลับไปหมู่บ้านของตน ส่วนชาวเขาก็จะเก็บของป่าเข้าหาพื้นมาขาย ร้านค้าที่ตั้งแผงทั้งถาวรและชั่วคราวจะขายสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งที่มาจากไทย จีน และย่างกุ้ง นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดวัวควายซึ่งมีนัดกันทุก 7 วันตั้งอยู่นอกประตูเมืองย่างคำที่ใช้เป็นที่นัดพบแลกเปลี่ยนโค-กระบือเพื่อใช้งาน ตลาดนัดในเมืองนี้จะหมุนเวียนควบคู่ไปกับตลาดนัดนอกเมืองหมื่นเวียนอีก 4 แห่ง อยู่ห่างจากตัวเมือง 8 – 15 กิโลเมตร ได้แก่ กาตบุง กาตเต่า กาตท้าย และกาตฟ้า

ในสมัยแรกเริ่มนั้นกาดหลวงเมืองเชียงตุง หรือกาดตุงนั้นตั้งอยู่บริเวณหน้าป่าเหวเจ้าฟ้าหน้าวัดเชียงจันทร์ จะติดตลาดทุก ๆ 5 วัน หมุนเวียนกันไป ตามตำนานเมืองเชียงตุงได้กล่าวว่า ในสมัยเจ้าเจ็ดพันตูเสวยเมือง รววจศ. 749 (พ.ศ.1964) เจ้าเจ็ดพันตูจะลงไปเชียงใหม่ เอาหมูรบศึกมาพักกลางกาด ตั้งตัวพญาปันตำแหน่งให้หมู่ตัว หมู่นาย (ตัวพญาคือตำแหน่งนายอำเภอแต่ก่อนกินตำแหน่งตามหัวนา) มีแต่ผู้หนึ่งชื่อลาวหยอม เป็นผู้ดูแลรับใช้เจ้าเจ็ดพันตูมาแต่เล็ก ได้รับแต่งตั้งยศให้กินตำแหน่งอยู่บนดอย ลาวหยอมไม่พอใจเอามิดแทงเจ้าเจ็ดพันตูสิ้นชีพ ณ บริเวณกลางกาดหลวงหน้าวัดเชียงจันทร์แล้วหนีไป แต่ทหารตามจับตัวมาลงโทษประหารกลางตลาด แล้วแต่งหอเทวดาให้ลาวหยอมเป็นผีอารักษ์กาด จนปัจจุบันทุกเดือน 5 แรม 1 ค่ำต่อ 15 ค่ำ จะทำการเลือกเอาวันใดวันหนึ่งเป็นวันกาดดีเพื่อทำการเฉลิมฉลอง ในวันนั้นจะมีการเลี้ยงเหล้า ข้าว ปลา อาหาร ขับเสนา ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน และมีการทำศิวะ ปริกรรม สำหรับผี เช่น การฆ่าหมู ฆ่าไก่มาเช่นไหว้ผีอารักษ์กาด เรียกวันนั้นว่าวันกาดเก๋ ต่อมาเมื่อกาดหลวงเริ่มเจริญขึ้นมา พื้นที่ของตลาดเริ่มไม่เพียงพอกับคนค้าขาย เจ้าฟ้าอ้ายอ่อนขึ้นครองเมืองแล้ว จึงได้เลือกหนองแล้ง หนองเย เป็นที่ตั้งกาดตุงมาจนถึงทุกวันนี้ (ชาย ลวงแสง ลัง, สัมภาษณ์: 24 ตุลาคม 2544)

ในบันทึกของหมอดอดด์ที่ได้เดินทางเข้าไปในเชียงตุงช่วงปี พ.ศ. 2447 ได้กล่าวถึงกาดในเชียงตุงไว้ว่า

“สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจของวิถีชีวิตในเมืองเชียงตุงนั้นก็คือ ตลาด “กาดหลวง” ในเมืองเชียงตุงนั้นนับได้ว่าเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ กาดหลวงนั้นจะมีขึ้นทุก ๆ 5 วัน ซึ่งเป็นธรรมเนียมแบบเดียวกันที่มีในจีน ถนนสายหลังของเมืองจะกลายเป็นตลาดไปโดยปริยาย ปรากฏร้านค้าและแผงลอยบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่เหล่าพ่อค้าแม่ค้าจะนำสินค้ามาขายบริเวณถนนเสียมากกว่า ในเชียงตุงนั้นไม่ปรากฏว่ามีรถราเหมือนในกรุงเทพฯ หรืออย่างกึ่ง ไม่มีรถจักรยานหรือรถเข็น ล้อลากที่จะสร้างความวุ่นวายให้บรรดาแม่ค้า ล้อเกวียนเองนั้นก็ไม่นิยมใช้บนถนนหนทางในวันที่มีการติดตลาด คาราวานพ่อค้าสัตว์ต่าง ทั้งลา ล่อ และวัว จะอยู่ทางด้านนอกของตลาด และบ่อยครั้งที่เห็นว่ามีคนขี่ม้า หรือช้างบุกรุกเข้าไปในตลาด บรรดาคนขายของจึงสามารถปฏิเสธ นั่งตั้งเตี้ยขายของกับพื้นได้อย่างสบายใจ

มีผู้คนหลั่งไหลมาจากทั่วทุกสารทิศในเชียงใหม่ บ้างก็ไกลขนาดเดินเป็นวัน หรือ 2-3 วันจากนอกเมือง จากบนภูเขา ผู้คนเหล่านั้น มีทั้งคนไทต่างสำเนียงภาษา และเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ชาวเขาบนภูเขาที่ต่างแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าสวยงาม รวมไปถึงคนพม่า จีน อินเดีย อังกฤษ หมอสอนศาสนา ชาวอเมริกัน หรือแม้กระทั่งคนยาก ทั้งหมดนี้รวมเป็นภาพงดงามของผู้คนในวันกาตของเชียงใหม่”

(William Clifton Dodd, 1923 : 209-210)

ที่มา : Dodd, William Clifton :1923.

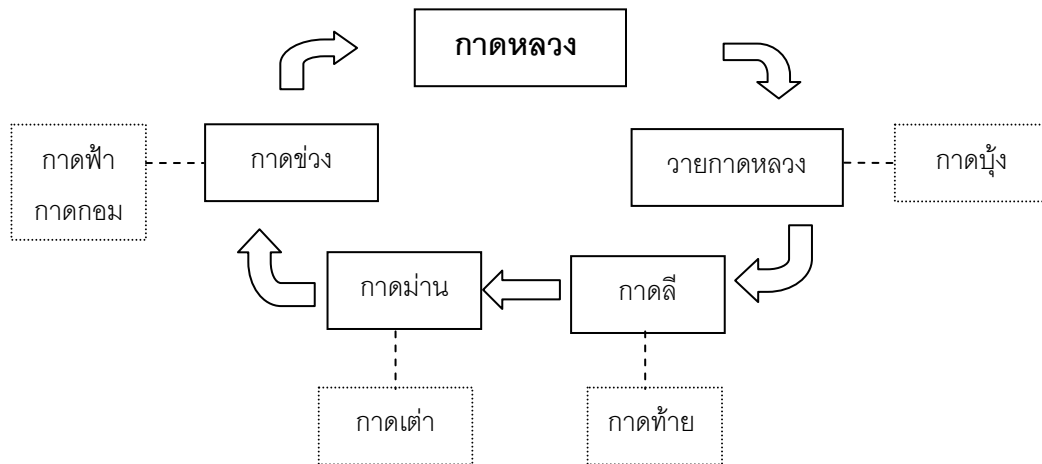
ภาพวันกาตหลวงของเชียงใหม่ในอดีต

สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายในตลาดนั้น มีทั้งสินค้าเกษตรกรรมที่เป็นผลผลิตของชาวบ้าน และสินค้าเข้าที่พ่อค้าวัวต่าง และพ่อค้าจีนฮ่อจากญวนนานับรทุกจากที่ต่าง ๆ เข้ามาขาย เช่น ผ้าขนสัตว์ เสื้อขนสัตว์ ไหมดิบ ผ้าฝ้ายชนิดหนา ของใช้ประเภทกระดิ่ง รองเท้า หม้อทองเหลือง หม้อเหล็ก และเกลือ ผ้าทอสำเร็จรูปจากมะละแหม่ง หมา และมะพร้าวจากเชียงใหม่หรือเชียงราย และเชียงของ ส่วนสินค้าขาออกได้แก่ ฝ้าย ผืน และซา ซึ่งพวกชาวเขาปลูก นอกจากนี้มีของป่า เช่น งาช้าง นอแรด และขนนก สินค้าประเภทของใช้ เช่น ดาบ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน ดินทอง น้ำมันมะเยา น้ำผึ้ง พริก กระเทียม หอม ยาสูบ และกระดาษสา สินค้าที่พ่อค้าฮ่อนิยมมากได้แก่ เปลือกไม้ที่ใช้ย้อมผ้า ยางไม้ ครั่ง ผงทอง ทองแดง และฝ้าย (รัตนพร เศรษฐกุล, ม.ป.ป. : 7)

แม้เมืองเชียงตุงจะมีลักษณะภูมิประเทศที่มีพื้นที่ราบจำกัด ทำให้สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรได้ไม่มากนัก แต่เชียงตุงนั้นมีข้อได้เปรียบตรงที่เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในจุดผ่านของพ่อค้าที่เดินทางไปมาค้าขายระหว่างภูมิภาคนี้ ทุก ๆ ปีจะมีพ่อค้าเดินทางผ่านมาแวะพักแรมและแลกเปลี่ยนสินค้ากันที่เชียงตุงเป็นจำนวนไม่น้อย เชียงตุงจึงเป็นเมืองที่มั่งคั่งด้วยการค้าและเป็นตลาดสินค้าที่คาราวานพ่อค้าได้พบปะและค้าขายแลกเปลี่ยนกันนั่นเอง ดังนั้นจึงปรากฏว่าชาวเชียงตุงตั้งแต่เจ้าฟ้าไปจนถึงชาวบ้าน พลเมืองทั่วไปต่างมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับการค้าทั้งสิ้น (W.C. Mclaod, 1888 : 56-57) พ่อค้าจากเชียงตุงนั้นค้าขายเก่งกว่าพ่อค้าจากล้านนามาก ซึ่งคนพวกนี้สามารถเดินทางค้าขายได้ในระยะทางไกล เดินทางลงมาค้าขายได้ถึงเชียงใหม่ ลำปาง แต่มีพ่อค้าจากล้านนายน้อยคนนักที่จะสามารถเดินทางขึ้นไปค้าขายถึงเชียงตุง (W.J Archer, 1887 : 56) ในเชียงตุงมีพ่อค้าจีนจำนวนหนึ่งทำการค้าขายอยู่ในเมือง กลุ่มพ่อค้าจีนนี้มีความสนิทสนมกับพวกเจ้าฟ้า สามารถเข้าออกนอกในหอค้าได้ การค้าของคนต่างชาติในเชียงตุงจะถูกควบคุมโดยพ่อค้า จะต้องนำสินค้าไปให้ตรวจสอบและกำหนดอัตราการค้าแลกเปลี่ยนเงินตรากันก่อน (W.C. Mclaod, 1888 : 57)

กาตหลวงเชียงตุงนั้นเป็นตลาดนัดในหมุนเวียน 5 วัน และมีตลาดนัดควบคู่กันไปตามนอกเมือง ในแต่ละวันปรากฏว่ากาตดังนี้ กาตหลวง วายกาตหลวง กาตดี (กาตลี) กาตมาน กาตโขง (กาตข่วง) จะติดตลาดใหญ่ที่สุดในวันกาตหลวงที่กาตตุงในเมือง เป็นวันที่มีการค้าขายคึกคักมากที่สุด ถึงวันนี้กาตไหนก็ต้องปิดหมด ชาวเมืองเชียงตุงทั้งในเมืองและชาวบ้านจากหมู่บ้านรอบนอกรวมทั้งชาวดอยที่อยู่ห่างไกลออกไปก็จะเดินทางเข้ากาตวันนี้ทั้งหมด หลังจากวันนี้แล้วใครที่จะซื้อของก็ต้องไปเข้ากาตอื่นที่อยู่ตามรอบนอก เพราะว้ายกาตนั้น เป็นจะวันที่ไม่มีของขาย พ่อค้าแม่ค้าก็จะเอาของไปขายตามกาตที่ติดตามรอบนอกเมืองต่อ กาตนัดรอบนอกนี้ได้แก่ กาตบั้งตรงกับวันวายกาย กาตท้ายตรงกับวันกาตลี กาตเต่าตรงกับวันกาตมาน กาตฟ้า กาตคอม ตรงกับวัน

กาดช่วง หมุนเวียนไปจนครบ 5 วัน นอกนี้ได้แก่ (ชายดวงแสง ลัง, ชายแสง พัน, สัมภาษณ์ : 24 ตุลาคม 2544)

แผนภาพแสดงลักษณะการหมุนเวียนของกาดหลวงและกาดนัดในเชียงตุง

นอกจากกาดที่หมุนเวียนไปตามวันกาดหลวงนี้แล้ว ยังมีกาดขนาดเล็ก ที่ติดตามหมู่บ้านต่าง ๆ บางแห่งติดแทบทุกวัน เช่นกาดยางคำ กาดจอมสั๊ก เป็นต้น กาดยางคำจะมีพ่อค้านำวัวควายมาขายในวันกาดวัวประมาณอาทิตย์ละ 1-2 ครั้ง วัว ควายเหล่านี้แต่เดิมชาวเชียงตุงเอามาซื้อขายแลกเปลี่ยนเพื่อใช้งานในเชียงตุงเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีพ่อค้าบางส่วนนิยมซื้อไปขายต่อยังทำซี้เหล็ก และนำเข้าไปสู่ประเทศไทยโดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบลักลอบผ่านแดนด้วยการเดินเท้าเข้ามาตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่า

เพื่อการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ต่อมาจึงเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการค้าขายที่ขยายตัวมากขึ้น จากการเลือกทำเลที่ตั้งอย่างง่าย ๆ บริเวณข้างถนน ก็เริ่มขยายไปตามลักษณะการขยายตัวของชุมชนเมือง

ผู้มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจการค้าของทั้งเชียงใหม่และเชียงใหม่ในอดีตคือชนชั้นปกครองมีอำนาจเป็นเจ้าของที่ดินและแรงงานในอาณาจักร สามารถจัดสรรที่ดินและเรียกครองผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากแผ่นดินได้ และสามารถเรียกใช้แรงงานจากไพร่และทาสได้ตามต้องการ เจ้านายสามารถเรียกใช้แรงงานได้หลายรูปแบบ ทั้งด้านการผลิต การสงคราม ทำงานเพื่อกิจการสาธารณะรวมถึงการค้าขาย ด้วยสิทธิดังกล่าวทำให้ชนชั้นปกครองเป็นผู้มีบทบาทในการค้ามากเพราะสามารถใช้อำนาจทางการเมืองแสวงหารายได้จากการค้าขายได้อย่างเต็มที่ สินค้าบางชนิดถูกผูกขาดโดยเจ้านาย เช่น การค้าของป่าสินค้าซึ่งเป็นสินค้าออกของล้านนาชนชั้นปกครองสามารถใช้แรงงานไพร่ชั้นดีเป็นช่างฝีมือในการผลิตหัตถกรรมและอุตสาหกรรมได้ หัตถกรรมที่ผลิตโดยช่างฝีมือเหล่านี้ถือเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีมูลค่า เจ้านายเหล่านี้จะมีร้านค้าเล็กๆ ของตนในตลาดเพื่อขายสินค้าที่รับซื้อมาจากคาราวานพ่อค้าที่มาเป็นครั้งคราว มีการซื้อสินค้ากักตุนไว้ขายเพื่อหวังผลกำไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เช่น ผ้าไหม ผ้าแพร เพชรพลอย และเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ อย่างเช่น ในกรณีเจ้าอุปฮาดวรณาซึ่งเป็นเจ้านายหญิงในเชียงใหม่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการค้ากับชาวต่างชาติอย่างมาก มีข้าทาสบริวารในคุ้มหลวงจำนวนมากทำการผลิตผ้าทอ และหัตถกรรมประเภทเย็บปักถักร้อยนำออกมาขายเป็นสินค้า สร้างรายได้มหาศาลให้กับเจ้า กิจกรรมเช่นนี้มีส่วนกระตุ้นการผลิตสินค้าเพื่อขายเกิดความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาระหว่างเมืองกับชนบท โดยที่ชนบทจะทำหน้าที่ผลิตสินค้าและส่งวัตถุดิบให้เมือง เมืองทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่บ้านและเมือง และทำหน้าที่ผลิตสินค้าที่จำเป็นต่อการยังชีพของชนบท ทำให้เมืองและชนบทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ เจ้านายเหล่านี้สามารถเกณฑ์ช่างฝีมือซึ่งเป็นแรงงานไพร่ชั้นดีมาผลิตหัตถกรรมเป็นสินค้าโดยไม่ต้องเสียค่าจ้างแรงงานหรือค่าวัสดุ ในเชียงใหม่ก็เช่นกัน มีเจ้านายหลายองค์ที่มีบทบาทในการค้าอยู่มาก เช่น เจ้านางแว่นทิพย์ (William Clifton Dodd, 1923 : 201) ที่มักจะเดินทางลงไปติดต่อค้าขายที่เชียงใหม่อยู่ทุกปี และลงไปไกลถึงกรุงเทพฯ ในบางครั้ง

การค้าระหว่างสองเมืองเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองตลาด จากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงตลาดทั้งสองในอดีตแสดงให้เห็นว่าสินค้าที่ปรากฏในภาคเชียงใหม่ก็มักจะมีปรากฏในภาคเชียงใหม่ด้วย ภาคเชียงใหม่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขนาดใหญ่ในภูมิภาค มีพ่อค้าเดินทางจากทั่วทุกสารทิศเข้ามาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่ตลอดเวลาจึงมีการติด

ตลาดแทบทุกวัน แต่ในขณะที่เชียงใหม่เป็นเหมือนชุมทางการค้าที่เป็นที่พักของพ่อค้าที่เดินทางค้าขายในภูมิภาคมีการติดตลาดหมุนเวียนกันไปเพราะผู้ผลิตซึ่งเป็นผู้ทำการค้ามีเวลาน้อยไม่สามารถมาค้าขายได้ทุกวัน ชาวบ้านจะนำสินค้าต่าง ๆ ที่ตนผลิตได้มาขายแล้วซื้อของเล็กๆ น้อยกลับไป ส่วนพ่อค้าที่มาแวะพักก็เดินทางค้าขายต่อไปตามเส้นทางการค้าที่ปรากฏในอดีต แต่บุคคลที่มีบทบาททางการค้ามากที่สุดก็คือชนชั้นปกครองโดยเฉพาะการค้าต่างประเทศ ในล้านนานั้นมีเอกสารระบุว่า กษัตริย์ล้านนาได้แต่งตั้งตำแหน่งขุนนางขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลพ่อค้าต่างเมือง ตรวจตราสินค้าเข้าออกในท้องพระคลัง มีการผูกขาดสินค้าบางประเภทและตัดสินใจตัดสินใจเกี่ยวกับการค้าขาย และในขณะเดียวกันตระกูลของเจ้าผู้ครองนครก็สร้างความมั่นคงจากการค้าโดยทำตัวเป็นผู้ควบคุมดูแลการค้าระหว่างพ่อค้าชาวต่างกับขุนนางอีกชั้นหนึ่ง ผลผลิตที่ชนชั้นปกครองได้รับในรูปของภาษีและส่วยในระบบศักดินาไททำให้คนเหล่านี้เป็นผู้ครอบครองสินค้าจำนวนมากพอที่จะสามารถส่งขายให้กับพ่อค้าคาราวานที่เดินทางมาค้าขายอย่างสม่ำเสมอ

การค้าในตลาดช่วงแรกนั้น เป็นลักษณะการค้าที่ไม่ได้หวังผลกำไรในการค้า สังเกตจากช่วงเวลาการค้าที่เกิดขึ้นในเวลาสั้น ๆ คือจะมีการติดตลาดในเวลาเช้ามืดและจะวายเมื่อเวลาสาย เชียงใหม่นั้นถึงแม้จะมีการติดตลาดทุกวัน แต่ก็ยังมีช่วงเวลาติดตลาดสั้น ๆ แค่วงเช้า เช่นเดียวกับในเชียงตุง ซึ่งกาดในเชียงตุงนั้นเองก็ยังมีวันกาดหลวงแค่วันเดียวในช่วง 5 วันอีกด้วย นั่นเป็นการแสดงถึงปริมาณการค้าที่เกิดขึ้นมีมูลค่าไม่มากนัก แสดงถึงความต้องการของชุมชนในด้านการพึ่งพาการแลกเปลี่ยนสินค้า และสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตโดยไม่ได้มุ่งหวังการค้าที่ต้องได้กำไรมาก เช่นระบบการค้าในปัจจุบัน

หลักฐานพัฒนาการและการขยายตัวของกาดในเชียงใหม่ นั้นยังคงปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากการพัฒนารูปแบบของตลาดที่เริ่มก่อตัวเป็นรูปร่าง มีสถานประกอบกิจกรรมการค้าที่ถาวรมากขึ้น และได้ขยายตัวก่อเกิดเป็นย่านการค้าที่มีพ่อค้าจากต่างชาติหลังไหลเข้ามาทำการค้ามากขึ้น ซึ่งกาดในเชียงตุงเองก็มีพัฒนาการให้เห็นเช่นเดียวกันนี้ คือมีการย้ายกาดจากบริเวณช่วงหน้าวัดเชียงจันทร์ไปอยู่ ณ บริเวณที่เป็นกาดตุงจนถึงทุกวันนี้

ด้วยเหตุนี้ตลาดจึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า แหล่งรวบรวมผลผลิตที่เกิดจากการผลิตสินค้าเฉพาะถิ่นของแต่ละชุมชน โดยที่ตลาดจะตั้งอยู่ในแหล่งที่ผู้บริโภคในแต่ละท้องถิ่นสามารถเดินทางมาจับจ่ายสินค้าได้สะดวกโดยไม่ต้องเดินทางไกลไปถึงแหล่งผลิตสินค้า ในแง่เศรษฐกิจการผลิตสินค้าเฉพาะถิ่นเป็นพื้นฐานการแลกเปลี่ยนของชุมชนทำให้แต่ละชุมชนที่อยู่ห่างไกลกันมีความสัมพันธ์ต่อการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าผลผลิตที่ผลิตขึ้นได้เฉพาะแต่ละแหล่งทรัพยากร เทคโนโลยี และความชำนาญเฉพาะด้าน จากความสัมพันธ์ดังกล่าว

ทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นเป็นเมือง โดยมีตลาดเป็นศูนย์รวมการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการส่งเสริมความสำคัญของเมืองหรือการขยายตัวและขยายบทบาทของเมือง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมอำนาจของผู้ปกครองให้มากขึ้นด้วย

ในช่วงหลังพ.ศ.2398 หลังจากอังกฤษได้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับไทย รูปแบบการค้าในภาคเริ่มเปลี่ยนแปลงไป สนธิสัญญานี้กระทำให้ขึ้นว่าด้วยความเป็นอิสระในการค้าของประชากร โครงสร้างการผูกขาดการค้าของชนชั้นปกครองจึงต้องจบสิ้นลง พ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าขายในเชียงใหม่เริ่มพัฒนาตัวเองจากการเป็นเจ้าภาษีนายอากรสู่การเป็นนายทุนและมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจแทนที่กลุ่มชนชั้นปกครอง โดยที่ในระยะแรกจะดำเนินการติดต่อค้าขายทางเรือกับกรุงเทพฯ ซึ่งจะตั้งร้านค้าของตนเองอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิง หรือบริเวณตลาดต้นลำไยในปัจจุบัน โดยหันหน้าร้านค้าออกสู่แม่น้ำปิงเพื่อความสะดวกในการขนถ่ายสินค้าจากท่าเรือซึ่งอยู่บริเวณสถานีตำรวจแม่ปิงเดิม พ่อค้าชาวจีนรุ่นแรกจะตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณสองฟากถนนย่านวัดเกต ต่อมาในปี พ.ศ.2464 เมื่อทางรถไฟมาถึงเมืองเชียงใหม่พ่อค้าจีนจึงมีบทบาททางการค้าเหนือกว่าพ่อค้าในบังคับอังกฤษเพราะการขนส่งทางรถไฟมีความสะดวกรวดเร็ว และราคาถูกลงมีผลทำให้การค้าทางบกระหว่างเมืองเชียงใหม่กับพม่าที่ใช้สัตว์ต่างในการขนส่งสินค้าอังกฤษจากเมืองท่าในพม่า และการค้าทางเรือบนแม่น้ำปิงระหว่างเชียงใหม่กับกรุงเทพฯ ต้องสิ้นสุดลง (ฐิติ ฐชาติ, 2529 :27)

กลุ่มเจ้านายมีอาจปรับตัวให้เข้ากับการค้าแบบใหม่ที่มีกลไกขึ้นอยู่กับการต้องการของตลาดแบบทุนนิยม เพราะถูกอิทธิพลของสิทธิในทรัพย์สินทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่เคยเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียวลง เปิดโอกาสให้พ่อค้าชาวต่างชาติที่เป็นคนบังคับในอังกฤษเข้ามา มีบทบาทควบคุมระบบการค้าแทน กลุ่มพ่อค้าชาวต่างชาตินี้ได้แก่พ่อค้าชาวไทยใหญ่ ชาวพม่า อินเดีย ซึ่งเป็นคนบังคับในอังกฤษเริ่มเข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณถนนท่าแพ ไปจนถึงฝั่งริมแม่น้ำปิง จึงปรากฏตลาดบริเวณถนนท่าแพขึ้น

กาดหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของพม่าและรัฐฉาน

แบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงคือ

1. ช่วงภายใต้การปกครองของอังกฤษและสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

(พ.ศ. 2433 -2490)

ในยุคที่อังกฤษปกครองพม่านั้นอังกฤษปกครองโดยประนีประนอม เมื่ออังกฤษเข้ายึดพม่าได้แล้ว ก็ได้แบ่งพม่าออกเป็นสองส่วนคือส่วนที่เป็นพม่าแท้ (Proper Burma) ได้แก่บริเวณที่มีชาวพม่าอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในภาคกลาง และภาคใต้ และบริเวณที่เป็นภูเขาในที่สูงซึ่งเป็นส่วนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ในเขตภูเขาและที่ราบสูงทางตอนเหนือ (Hill Areas) ประกอบด้วย รัฐฉาน คะฉิ่น ชิน คะยา และยะไข่ เป็นต้น ในส่วนของพม่านั้นอังกฤษยกเลิกระบบกษัตริย์ของอาณาจักรที่เป็นพม่าแท้ลง และใช้ระบบปกครองเดียวกับอินเดียในช่วงแรก และต่อมาก็ให้ขึ้นตรงกับอังกฤษโดยตรง แต่ในขณะเดียวกันอังกฤษกลับไม่ได้เข้ามามีควบคุมดูแลรัฐฉานอย่างเข้มงวดนัก

อังกฤษได้ผนวกรัฐฉานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) โดยอยู่ภายใต้คณะอนุกรรมการบริหารข้าหลวงใหญ่ที่ยุ่งกึ่ง และตั้งสภาสหพันธ์เจ้าฟ้าแห่งรัฐฉานขึ้นในปีพ.ศ.2463 ประกอบด้วยเจ้าฟ้า 33 เมืองเป็นสมาชิก และประธานสภาคือข้าหลวงอังกฤษประจำรัฐฉานที่ตองยี อังกฤษยอมให้เจ้าฟ้าดำรงตำแหน่งเจ้าฟ้าต่อไปภายใต้เงื่อนไขและข้อสัญญาตกลงที่อังกฤษกำหนดขึ้น สนธิสัญญานี้เรียกว่า ซานัด (Sanad) เป็นข้อตกลงที่ยอมรับสิทธิอำนาจและหน้าที่ต่าง ๆ ในการเป็นผู้ครองเมืองอย่างชอบธรรมของเจ้าฟ้า ซึ่งเป็นไปตามธรรมเนียมแบบอย่างที่ยสืบทอดมาแต่โบราณ เพียงแต่ให้ยอมรับอำนาจอังกฤษในฐานะที่เป็นเจ้าประเทศราช และให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกในทางด้านการค้าและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในรัฐฉาน โดยเฉพาะทรัพยากรประเภทสินแร่ และป่าไม้

เชียงตุงตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษในสมัยเจ้าองค์คำฟู ปี พ.ศ.2435 อังกฤษไม่ควบคุมเชียงตุงเข้มงวดนัก เพียงแต่ส่งเจ้าพนักงานอันได้แก่ คนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเข้ามาทำหน้าที่กำกับการณ์เมืองเชียงตุงอยู่บนดอยเหมยซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงตุงออกมาทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 20 ไมล์ เจ้าฟ้าเชียงตุงจึงมีอิสระในการปกครองบ้านเมืองสามารถดูแลกิจการและได้สิทธิผลประโยชน์จากทรัพยากรและแรงงานตามปกติ

อังกฤษนั้นเล็งเห็นถึงคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่มากในรัฐฉาน จึงได้เข้าดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะกิจการเหมืองแร่ อังกฤษนำเงินรูปีจากอินเดียเข้ามา

ใช้ทั่วไป ทั้งการแลกเปลี่ยนซื้อขายและการเก็บภาษีอากร นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจทั่วไปในรัฐฉาน มาถึงแม้ว่าการเข้ามาของอังกฤษจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจในรัฐฉานและเชียงตุง แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยตรงกับชนชั้นปกครอง เช่น เจ้าฟ้า ข้าหลวงคนในบังคับอังกฤษ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์มหาศาลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงแต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกันประชาชนและไพร่พลธรรมดาสามัญนั้นก็ยังคงดำรงชีวิตไปตามปกติโดยไม่ได้มีส่วนร่วมกับผลประโยชน์มูลค่ามหาศาลที่เกิดขึ้นโดยตรงแต่อย่างใด

2. ช่วงเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2490-2505)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงอังกฤษได้ประกาศคืนเอกราชให้แก่พม่า พร้อมกันนั้นก็ได้กระทำสนธิสัญญาขึ้นมาฉบับหนึ่งในปี พ.ศ. 2490 ที่เมืองปางโหลงในรัฐฉาน ระบุว่าพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีสิทธิปกครองตนเองได้อย่างอิสระภายใต้ประเทศที่รวมกันเป็นสหภาพ การปกครองตนเองดังกล่าวจะเริ่มต้นขึ้นอย่างแท้จริงเมื่อเวลาผ่านไปแล้ว 10 ปีนับจากวันทำสัญญา ทั้งนี้มีเหตุผลว่าในขณะนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังไม่พร้อมที่จะแยกตนเป็นประเทศอิสระเพียงลำพังได้ แต่ต่อมาหลังจากทำสนธิสัญญาได้แค่เพียง 6 เดือน อูองซานก็ถูกบุกสังหารพร้อมกับบุคคลสำคัญทางการเมืองอีกหลายท่านกลางรัฐสภา โดยอุซออดีตนายกรัฐมนตรีพม่าช่วงก่อนที่จะได้รับเอกราชเป็นผู้บงการ สนธิสัญญาเวียงปางโหลงจึงไม่มีผู้สานต่ออุดมการณ์นับแต่นั้นมา

พม่าเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2491 โดยมีอูโนเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศ รัฐบาลพม่าภายใต้การนำของอูโนพยายามสร้างระบบเศรษฐกิจที่เน้นอุดมคติและเป้าหมายตามแนวทางสังคมนิยม แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามยึดมั่นต่อวิถีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตก นโยบายทางเศรษฐกิจของพม่าจึงเน้นการพัฒนาทางอุตสาหกรรม การเป็นอิสระไม่ต้องการพึ่งพาชาติอื่นในทางเศรษฐกิจ การโอนทรัพย์สินและกิจการบางอย่างที่มีความสำคัญให้แก่รัฐ เป็นความพยายามของพม่าในยุคหลังสงครามที่จะช่วยเหลือตัวเองให้ฟื้นขึ้นมาจากความเสียหายทางเศรษฐกิจ โดยไม่มีการขอความช่วยเหลือหรือพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ พม่ายุคหลังเอกราชนี้ประสบกับปัญหาผู้นำในพรรครัฐบาลเกิดความแตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย รวมทั้งปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เรียกร้องอิสระในการปกครองตนเอง ทำให้ในที่สุดพม่าก็ต้องตกอยู่ในยุคของสงครามกลางเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความอ่อนแอของรัฐบาลอูโนส่งผลให้กองทัพทหารพม่าภายใต้การนำของเนวินทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากอูโน และเริ่มการปกครองพม่าตามแบบสังคมนิยมภายใต้รัฐบาลทหารตั้งแต่ ปี พ.ศ.2505 เป็นต้นมา

3. ช่วงนโยบายสังคมนิยมตามแบบพม่า (พ.ศ.2505-2531)

เป็นที่ทราบอยู่แล้วว่ารัฐฉานนั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย การที่พม่าจะยอมให้รัฐฉานได้แยกตัวเองออกปกครองเป็นอิสระนั้นจึงเป็นการยากเนื่องจากไม่ต้องการสูญเสียผลประโยชน์อันมหาศาลจากรัฐฉานนั่นเอง พม่าจึงเพิกเฉยต่อสัญญาเวียงปางโหลงที่ว่าด้วยการให้อิสระในการปกครองตัวเองของชนกลุ่มน้อย สร้างความโกรธแค้นให้กับกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผลักดันให้เกิดขบวนการกอบกู้เอกราชขึ้นต่อต้านรัฐบาลพม่ามากมายในเวลาต่อมา รัฐบาลทหารพม่าพยายามรวมนครรัฐต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศให้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลกลางของพม่าโดยมิให้ผู้ปกครองดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีสิทธิในการบริหารกิจการภายในรัฐของตนเอง รัฐบาลทหารได้สั่งจับผู้นำของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งคุกพร้อมทั้งประหารชีวิตจำนวนมาก นอกจากนี้ยังได้เกลี้ยกล่อมกึ่งบีบบังคับให้เจ้าฟ้าในรัฐฉานลงนามสละสิทธิในการปกครองของตนให้กับรัฐบาลพม่าโดยรัฐบาลจะให้ผลตอบแทนให้เป็นเงิน ทำให้เจ้าฟ้ารัฐฉานแตกออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มที่ยอมรับข้อเสนอ และกลุ่มต้องการอิสระซึ่งได้รวบรวมกันเป็นกองกำลังกู้ชาติปฏิวัติการต่อต้านรัฐบาล และบางส่วนก็ได้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ เมื่อรัฐบาลพม่าเข้ามามีอิทธิพลในรัฐฉานก็ได้ทำการยึดกิจการต่างๆ ที่เคยดำเนินการโดยบริษัทอังกฤษ และคนในท้องถิ่นมาเป็นของรัฐ รวมทั้งทรัพย์สินและที่ดินทำกินของประชาชน กิจการใดๆ ที่เคยทำเงินให้กับคนท้องถิ่นถูกโอนให้รัฐบาลกลางทั้งหมดตามนโยบายระบอบสังคมนิยม ซึ่งในเชิงตักก็เช่นกัน เจ้าฟ้าและชนชั้นปกครองถูกกดดันให้พ้นจากตำแหน่งผู้ครองเมืองจนต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างบ้านต่างเมือง กิจการ และทรัพย์สินที่เคยเป็นของชนชั้นปกครองก็ถูกโอนให้กับรัฐบาลกลางทั้งหมด

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับชาวพม่ารุนแรงขึ้นทุกขณะจนแปรสภาพเป็นการสู้รบและสงครามก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติและประชาชนภายในพม่าอย่างมาก ทั้งยังกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศยืดเยื้อมาจนทุกวันนี้ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ นับตั้งแต่อินเดีย บังกลาเทศ จีน และไทยเป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบกับประเทศไทย ซึ่งค่อนข้างรุนแรงมากจนถึงกับขึ้นต้องมีการสั่งปิดชายแดน ห้ามการติดต่อไปมาหาสู่ซื้อขายและทำธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ด่านแม่สายที่เคยเป็นจุดผ่านแดนของประชาชนทั้งสองฝั่งประเทศจึงถูกสั่งให้ปิดลงตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2498 ด้วยเหตุผลเพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ

แม้ว่าด่านแม่สายปิดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 แต่นั่นมิได้เป็นอุปสรรคต่อการติดต่อระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศเพราะพรมแดนธรรมชาติที่เป็นภูเขา และลำน้ำที่ขวางกั้นไทย-พม่ามีความยาวกว่า 130 กิโลเมตร แม้รัฐบาลจะสั่งปิดด่าน แต่ก็เสมือนปิดกันได้เพียงประตูด้านบนสะพานข้ามแม่สายสู่ท่าซี้เหล็กเท่านั้น ของทั้งสองฝั่งก็ยังสามารถไปมาหาสู่กันเช่นเดิม สินค้าจากแม่สายสามารถลำเลียงขนส่งโดยรถบรรทุกไปสู่เชียงใหม่ได้โดยสะดวก แต่ถึงกระนั้นสภาพเศรษฐกิจทั่วไปในเชียงใหม่ก็เป็นเพียงการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น การทำลงทุนธุรกิจขนาดใหญ่นั้นแทบจะไม่ปรากฏเพราะข้อจำกัดที่ทางรัฐบาลส่วนกลางกำหนดไว้ กิจกรรมขนาดใหญ่ล้วนเป็นของรัฐบาลทั้งสิ้น และรัฐบาลส่วนกลางเองก็ได้มีนโยบายเร่งรัดให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อย่างจริงจัง ทำให้สภาวะเศรษฐกิจในเชียงใหม่และรัฐชนกลุ่มน้อยในแถบภูมิภาคนี้ไม่ได้รับการพัฒนา หรือเรียกได้ว่าแทบจะหยุดนิ่ง กาดหลวงเชียงใหม่ที่เคยคึกคักไปด้วยพ่อค้าคาราวานทั้งภายในรัฐและพ่อค้าต่างถิ่นก็ซบเซาลง เพราะปัญหาความขัดแย้งภายในท้องถิ่นทำให้เกิดความไม่ความปลอดภัยในการเดินทาง อีกทั้งยังถูกเรียกเกณฑ์แรงงานไปเป็นลูกหาบในการขนอาวุธเพื่อการทำสงครามระหว่างชาติพันธุ์ พ่อค้าจีนฮ่อที่เคยเดินทางจากยูนนานลงมาค้าขายมีจำนวนลดน้อยลงตั้งแต่นั้นช่วงที่จีนเกิดปัญหาวิกฤตการณ์ภายในประเทศและสั่งห้ามไม่ให้คนเดินทางออกนอกประเทศจนยกเลิกไปในที่สุด

การปกครองบ้านเมืองของรัฐบาลทหารพม่าตั้งแต่ พ.ศ.2505 ตามนโยบาย"วิถีทางไปสู่สังคมนิยมตามแบบพม่า" ที่ปิดตัวเองจากการติดต่อจากโลกภายนอก รัฐบาลส่วนกลางกุมอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารประเทศไม่ยินยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนพม่า รวมทั้งประชาชนในรัฐฉานได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ประชาชนผู้วิพากษ์วิจารณ์การเมืองมักถูกเพ่งเล็งว่าเป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาล ผู้ใดจับกลุ่มพูดคุยเรื่องการเมืองก็จะถูกจับกุมนำตัวไปสอบสวนและขังคุกสี่วันสี่คืน ดังนั้นพวกเขาจึงหลีกเลี่ยงที่จะพูดวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในที่สาธารณะ หรือแม้แต่ในบ้านเรือนของตนเอง เพราะรัฐบาลจะมีสายลับแทรกซึม และกระจายตัวอยู่ทุกพื้นที่ ข้อมูลหรือหลักฐานเกี่ยวกับการบ้านการเมืองและราชการถูกทหารพม่าริบเก็บและทำลายทิ้ง เหลือแต่เพียงข้อมูลบางส่วนที่รัฐบาลในระบอบสังคมนิยมคัดสรรแล้วจนสามารถยินยอมเปิดเผยสู่สายตาโลกภายนอกได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์กลางอำนาจที่ย่างกุ้ง ส่วนเรื่องราวในท้องถิ่นหรือรัฐในพื้นที่ห่างไกลออกไปจากศูนย์กลางนั้นแทบจะหาคำตอบไม่ได้เลยดังนั้นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรัฐฉานและเมืองเชียงใหม่ในช่วงภาวะตึงเครียดทางการเมืองเช่นนั้นจึงต้องอาศัยการสันนิษฐานและคาดเดาจากการสังเกตการณ์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยรอบรัฐเหล่านั้นเท่านั้น

4. ช่วงเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจแบบใหม่จนถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2531-ปัจจุบัน)

การดำเนินนโยบายสังคมนิยมตามแบบฉบับของตนเองของรัฐบาลพม่าพบกับปัญหาความวุ่นวาย และยุ่งยากทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างหนัก เกิดการประท้วงอย่างรุนแรงของประชาชน และมีการปราบปรามอย่างนองเลือดในพม่าเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 นานาประเทศรวมตัวกันต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลพม่า และวิเคราะห์ว่าพม่าจะต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยยิ่งกว่าเดิม พม่าจึงได้ปรับเปลี่ยนนโยบายบริหารประเทศ โดยการประกาศใช้กฎหมายการลงทุนต่างชาติ (Foreign Investment Law) เป็นความพยายามที่จะหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด เปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศอย่างค่อนข้างเสรี พร้อมกับเปิดมิติความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีนและไทย เป็นที่มาของการเปิดการค้าชายแดนไทย-พม่า ทางด้านแม่สาย-ท่าขี้เหล็กเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2535

เชียงใหม่และภาคหลวงเชียงใหม่ในปัจจุบัน

สภาวะทั่วไปของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน

เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรกๆ ที่เปิดเมืองเชียงใหม่กับเมืองเชียงใหม่ปัจจุบันที่ได้เปิดเมืองสู่โลกภายนอกมากกว่า 10 ปีแล้ว สภาวะเศรษฐกิจของเมืองเชียงตุงนั้นเริ่มมีการเจริญเติบโตขึ้นอย่างช้า ๆ ซึ่งปรากฏว่ามีนักลงทุนไทยและจีนเข้าไปลงทุนทำธุรกิจในเชียงตุงเพิ่มขึ้น

เชียงตุงนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มชนชาติที่มีหลากหลายทั้งด้านภาษาและชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตด้วยการทำการเกษตรแบบยังชีพ และมักชอบทำมาค้าขายควบคู่กันไป ด้วยลักษณะพิเศษคือ ความสามารถในการสื่อสารได้หลากหลายภาษา ทั้งภาษาพม่า ไทยจีน ไทใหญ่ บางคนพูดภาษาจีนและภาษาอังกฤษได้ดี โดยเฉพาะคนรุ่นเก่า จึงทำให้คนเชียงตุงประกอบกิจการค้าขายกับคนต่างชาติต่างภาษาได้เป็นอย่างดี แต่เพราะมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายและการเมืองจึงไม่สามารถทำการใหญ่โตได้ ส่วนใหญ่จึงมักทำการค้าขายไปตามความสามารถที่จะหาสินค้าและทรัพยากรมาขายตามสภาพความเป็นอยู่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในเชียงตุง ในเชียงตุงนั้นรัฐบาลยังคงจำกัดการใช้ไฟฟ้าของประชาชนอยู่ รัฐบาลจะจ่ายไฟฟ้าให้กับสถานที่ของราชการที่สำคัญๆ และให้ใช้พอมี่แสงสว่างในตัวเมืองเท่านั้น เพราะโรงไฟฟ้ามีกำลังผลิตไม่เพียงพอ หากครัวเรือนใดต้องการใช้ไฟฟ้าเกินกว่าที่รัฐบาลกำหนดก็ต้องจัดหาเครื่องปั่น

ไฟฟ้ามาใช้ด้วยตัวเอง ซึ่งเครื่องปั่นไฟฟ้านี้จำเป็นต้องใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิงในการเดินเครื่อง รัฐบาลก็มีโควตาจำกัดการนำเข้าและใช้น้ำมันของประชาชนเช่นกัน

ความเจริญจากประเทศไทยแพร่กระจายเข้าสู่เชียงตุงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมสมัยใหม่ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนเชียงตุงมากขึ้นเป็นลำดับ จากการออกสำรวจชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในเมืองเชียงตุงและรอบ ๆ เมือง พบว่าโดยส่วนใหญ่ยังมีความนิยมในการส่ง บุตรหลาน และญาติ พี่น้อง เข้าไปทำงานในประเทศไทยอยู่ในระดับสูงมาก จึงเป็นที่สังเกตเห็นได้ ชัดว่าในเชียงตุงนั้นแทบจะไม่มีหนุ่มสาววัยทำงานให้พบเห็นเลย คนเหล่านี้มีการกระจายตัวอยู่ใน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง จนไปถึงกรุงเทพฯ เมื่อได้งานทำและมีเงิน ก็จะซื้อข้าวของ เครื่องใช้ส่งมาให้คนทางบ้าน เช่น ทีวีจอแบน ตู้เย็น พัดลม หม้อหุงข้าว หรือกระทั่งปลูกบ้านหลัง ใหม่ พวกคนหนุ่มมักจะหลบหนีเจ้าหน้าที่พม่าที่เข้ามาเกณฑ์แรงงานคนหนุ่มไปเป็นลูกหาบใน สงคราม ส่วนหญิงสาวนั้นพบว่าเข้ามาทำงานใช้แรงงานรับจ้างทั่วไป และพบว่ามีจำนวนมากที่ เข้ามาขายบริการทางเพศในเมืองไทยทั้งโดยสมัครใจและถูกล่อลวงเป็นจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้ สามารถหลบหนีเข้าเมืองไทยได้โดยสะดวกสบายหากมีคนรู้จักอยู่ทางฝั่งแม่สาย หรือทำขี้เหล็ก ปัจจุบันเชียงตุงกำลังประสบปัญหาการระบาดของโรคเอดส์อย่างหนัก เพราะคนกลุ่มที่เข้ามา ทำงานในเมืองไทยเมื่อกลับบ้านก็จะนำโรคร้ายไปติดคนในครอบครัวด้วย ทหารพม่าเองก็ประกาศ ว่าหากพบว่าผู้ติดเชื้อโรคเอดส์กลับมา ก็จะไม่ยอมปล่อยให้เกิดลอดผ่านด่านกลับเข้าประเทศได้ ดังนั้นจึงไม่มีใครกล้าบอกบอกว่าตนได้รับเชื้อ เมื่อกลับมาพักรักษาตัวเองอยู่กับครอบครัวโดยไม่มี ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้โดยง่าย ปัญหาโรคเอดส์จึง กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังคุกคามชีวิตความเป็นอยู่ของคนเชียงตุงทุกวันนี้

ปัญหาสังคมอีกอย่างหนึ่งที่กำลังเป็นปัญหากับคนเชียงตุงและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วยนั่นก็คือ ปัญหายาเสพติด เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วขณะนี้ในเขตรอบๆ นอกเมืองเชียงตุง ออกไปนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองกำลังว่าแดงที่มีชื่อด้านการผลิตยาเสพติด ประเภทแอมเฟต ตามีนและเฮโรอีน ปัจจุบันพบว่าสิ่งปลูกสร้างอย่างใหญ่โตตามแบบสมัยใหม่ในเมืองเชียงตุงนั้น สร้างโดยเงินจากการค้ายาเสพติดของกลุ่มผู้มีอิทธิพลนั่นเอง บ้านเรือนสมัยใหม่ที่สร้างขึ้นขัดแย้ง กับทัศนียภาพที่สวยงามของกลุ่มบ้านไม้เก่าแก่ที่อยู่รอบหนองตุงโดยสิ้นเชิง

สภาพทั่วไปของกาดหลวงเมืองเชียงตุงปัจจุบัน

กาดหลวงเชียงตุงหรือที่คนเชียงตุงเรียกชื่อติดปากกันทั่วไปว่า “กาดตุง” มีพื้นที่กว้างขนาด ประมาณ 50 ไร่ โดยการประมาณค่าจากการสำรวจนับก้าว มีความยาวด้านกว้างประมาณ 200

เมตร ด้านยาวมีความยาวประมาณ 400 เมตร เริ่มเปิดตลาดตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายนถึงวันที่ 15 มิถุนายน แต่จะมีชาวบ้านนำผัก ผลไม้ และผลิตผลทางการเกษตร เช่น ข้าว ผักสด ผลไม้สด ปลา สัตว์เลี้ยงขุ่นใส่รถกระบะ หรือรถทอร์จี่ที่ดัดแปลงมาจากรถแทรกเตอร์ ซึ่งเข้ามาแทนที่เกวียนบรรทุกแบบเก่าที่ทางการสั่งห้ามมิให้นำเข้าในเมืองเพราะเป็นการกีดขวางทางในเส้นทางสัญจรที่เริ่มมีการจราจรคับคั่ง อีกทั้งเพื่อความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยบนถนน ในช่วงเวลาเช้ามีประมาณ 2-3 ชาวบ้านจะนำพืชผักและผลิตผลทางการเกษตรมาขายก่อนตลาดเปิดในเวลา 6 โมงเช้า สินค้าที่ได้ทั้งหมดจะนำมาขายในราคาส่งแบบเหมาหมดให้แก่พ่อค้าคนกลางนำไปจำหน่ายต่อ ชาวบ้านเหล่านี้อาศัยอยู่โดยรอบเมืองเชียงตุงที่ยังคงยังชีพด้วยการเกษตรเมื่อขายจนหมดแล้วก็จะเดินทางกลับไปยังหมู่บ้านของตนเพื่อทำงานต่อไป ดังนั้นจึงมีเวลามาทำการค้าไม่มากนัก ส่วนพ่อค้าคนกลางที่มาซื้อผลิตผลไปก็จะนำไปแยกขายต่อในราคาขายปลีกต่อไป

บริเวณกาดตุงในปัจจุบันนี้มีลักษณะเป็นกลุ่มคูหาห้องแถวซึ่งส่วนใหญ่มีเจ้าของเป็นคนจีน คนอินเดีย พม่า และมีคนไทยใหญ่ ไทยจีนบางส่วน ต้องทำสัญญาเช่ากับรัฐบาลจ่ายเงินค่าเช่าเป็นรายเดือน เดือนละ 900 จ๊ิต ซึ่งราคาค่าเช่าแห่งนี้จะลดหลั่นกันไปตามความเหมาะสมของห้องแถว หรือแผงลอย

ประเภทสินค้าในกาดตุง

สินค้าที่มีขายในกาดตุงนั้น อาจสามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- สินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ สินค้าสำเร็จรูปจากโรงงาน ประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ในครัวเรือน ของใช้ในชีวิตประจำวัน อาหารสำเร็จรูป ขนมขบเคี้ยว เครื่องใช้ไฟฟ้า เกลือ และน้ำตาล
- กลุ่มอาคารร้านค้า กาดหลวงเชียงตุง
- สินค้าเพาะปลูก เกษตรกรรม ได้แก่ พืช ผัก ผลไม้ ข้าวสาร ดอกไม้สด นอกจากนี้ยังมี

เมล็ดพันธุ์พืช ผัก ต่าง ๆ

- สินค้าของป่า ได้แก่ เนื้อหมูป่า สัตว์ป่าบางประเภท
- สินค้าประเภทเนื้อสัตว์ และสัตว์เลื้อย ได้แก่ หมู ไก่ ปลา วัว ควาย สำหรับไก่ นั้นมีทั้งชนิดฆ่าแล้วแล่แบ่งขาย และแบบที่ยังมีชีวิตผูกขารวมกัน 2-3 ตัววางขายกับพื้น
- สินค้าหัตถกรรม ได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้โลหะ
- อาหารพื้นเมือง ได้แก่ อาหารพื้นเมืองไทเขิน ไทใหญ่ อาหารพม่า อาหารจีน และมีบริการร้านอาหารในตลาดช่วงเช้าด้วย

-สภาพทั่วไปบริเวณกาดหลวงเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ระบบแลกเปลี่ยนเงินตราในกาดหลวงเมืองเชียงใหม่

เงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนในกาดตุงปัจจุบันนี้สามารถใช้ได้หลายสกุลเงิน ได้แก่ เงินจัดของพม่า เงินบาทของไทย เงินหยวนของจีน ซึ่งจะใช้ค่าเงินจัดเป็นหลัก และนักท่องเที่ยวสามารถนำเงินสกุลต่างชาติเช่น ดอลลาร์สหรัฐ บาท หยวน รวมไปถึง FEC แลกเป็นเงินจัดได้ที่ร้านค้าแลกเงินในกาดตุง อัตราการแลกเงินอยู่ที่ 1 ดอลลาร์สหรัฐมีค่าเท่ากับ 630 จั๊ต ในขณะที่ 1 FEC จะมีค่า

เพียง 600 จี๊ด เงินหยวน 1 หยวนมีค่าเท่ากับ 800 จี๊ด ส่วนเงินบาทไทยดูเหมือนจะเป็นสกุลเงินที่มีค่าและเป็นที่ต้องการในเชียงตุงมากที่สุดเมื่อเทียบกับเงินตราสกุลอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ซื้อขายแลกเปลี่ยนในกาตตุงได้ ซึ่งมีอัตราแลกเปลี่ยน 1 บาทต่อ 16 จี๊ด (ในอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐ มีค่าเท่ากับ 44.87 บาท) ด้วยเหตุเพราะค่าเงินบาทของไทยมีความคงที่อยู่มาก ซึ่งเมื่อเทียบกับเงินจี๊ด ความผันผวนไม่แน่นอนของค่าเงินจี๊ดทำให้เงินจี๊ดไม่ค่อยเป็นที่ต้องการของตลาด ภาวะเงินเฟ้อในพม่าทำให้รัฐบาลพม่าสั่งพิมพ์ธนบัตรจี๊ดค่าสูงเพิ่มขึ้นอีก ปัจจุบันธนบัตรจี๊ดนั้นมีใช้ตั้งแต่ 50 จี๊ด 100 จี๊ด 200 จี๊ด 500 จี๊ด จนถึงสูงสุด 1000 จี๊ด ธนบัตร 1 จี๊ด 5 จี๊ด 10 จี๊ด ถึง 15 จี๊ด นั้นแทบไม่มีค่า ดังนั้นคนเชียงตุงจึงนิยมนำธนบัตรมีค่าเล็กน้อยเหล่านี้ไปบริจาค ทำบุญให้วัด เช่น ใส่กล่องบริจาค หรือนำมาเย็บต่อกันเป็นตุ๊กตาวัดเป็นต้น

นอกจากนี้เงินรูปีที่ยังถูกขนานเข้ามาใช้ตั้งแต่ช่วงสมัยอาณานิคมก็ยังคงมีค่าสามารถใช้แลกเปลี่ยนเป็นเงินตราได้ ชาวบ้านนิยมเก็บสะสมเหรียญเงินรูปีไว้กับบ้าน เพราะเหรียญเงินรูปีนั้นผลิตจากเงินแท้ นิยมนำมาหลอมทำเป็นเครื่องประดับ หรือเป็นก้อนเงินบริสุทธิ์ การสะสมเงินรูปีก็เหมือนกับการสะสมโลหะมีค่าเช่นทองคำนั่นเอง ซึ่ง 1 รูปีนั้นมีจะค่าแลกเปลี่ยนประมาณ 1,900 – 2,000 จี๊ด

ระบบชั่งตวงวัดในการค้าขาย

เทคโนโลยีการชั่งตวงวัดในกาตตุงนั้นยังคงเป็นรูปแบบโบราณอยู่มาก โดยพ่อค้าแม่ค้ามักจะยังคงใช้ตราชั่งคันแบบจีนในการซื้อขายสินค้าอยู่ โดยน้ำหนักที่ใช้ถ่วงตราชั่งมีหลายแบบ เช่น ตัวเป้งรูปสัตว์หลายขนาดตามน้ำหนักที่ใช้มาแต่โบราณ ส่วนมากตัวเป้งมักใช้ชั่งสิ่งของที่ต้องการค่าละเอียดมาก ๆ เช่น ทองคำ เงิน หรือสินค้าชิ้นเล็ก ๆ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีลูกตุ้มเหล็กมีน้ำหนักตามมาตรฐาน มีมาตราน้ำหนักเป็นกิโลกรัม และแบบใช้ถ่านไฟก้อนใหญ่แทนตุ้มน้ำหนัก โดยคิดใน 1 จ้อย (ประมาณกิโลกว่า ๆ) มีค่าเท่ากับถ่านไฟฉาย 20 ก้อน เป็นต้น

ระบบหมุนเวียนและการกระจายสินค้าในตลาดเมืองเชียงตุง

ปัจจุบันกาตหลวง หรือกาตตุงนั้นเปิดทำการทุกวัน มีพ่อค้าแม่ค้ามาทำการค้าขายคึกคักทุกวัน แต่ก็ยังนิยมเรียกวันของกาตที่หมุนเวียนกันไปตามแบบเดิม ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นในปฏิทินจนทุกวันนี้ โดยมีเหตุผลว่าเป็นเพราะคนเชียงตุงมักใช้วันกาตกำกับควบคู่ไปกับการนับฤกษ์ยามวันประกอบกิจกรรมสำคัญต่างๆ หรือแม้กระทั่งการเกิด ซึ่งพบว่ายังคงมีการนับวันกาตควบคู่ไปกับฤกษ์เกิดของเด็กที่เกิดในวันนั้นๆ แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนเชียงตุงกับกาตหลวงนั้นมีความผูกพันต่อกันอย่างเหนียวแน่น

ตลาดนัดชนบทในเชียงตุงบางแห่งที่ตั้งอยู่ในชุมชนซึ่งมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น เริ่มมีแนวโน้มว่าจะมีการติดตลาดทุกวันเช่นเดียวกับกาดตุงในเมือง เพราะความต้องการสินค้าในชุมชนที่เพิ่มขึ้น แต่ถึงกระนั้นสภาพการค้าขายที่คึกคักมากจริง ๆ จะมีเฉพาะในวันของตลาดนั้น ๆ เช่น กาดเต่าซึ่งเป็นตลาดนัดรอบนอกเมืองเชียงตุงที่มีขนาดใหญ่ ทุกวันนี้มีการติดตลาดตั้งแต่เช้ามืดทุกวันแต่ก็วายเร็ว จะไปคึกคักในวันกาดเต่าที่ตรงกับวันกาดมานตามปฏิทินกาดหลวง ในวันนี้จะมีแม่ค้าจากทั้งจากในเวียง และแม่ค้ารอบ ๆ หมู่บ้านนำของมาขายกันเต็มตลาด กาดเต่านี้มีเนื้อที่ประมาณการณด้วยการเดินนับก้าว ประมาณ 3.8 ไร่ มีการก่อสร้างเพิงแผงลอยมุงหลังคากันแดดกันฝนสำหรับพ่อค้าแม่ค้าถาวร ส่วนตลาดนัดเล็ก ๆ เช่นกาดฟ้าห่างออกไปจากตัวเมืองเชียงตุงไปประมาณ 7 ไมล์ ติดตลาดในวันกาดช่วงจะเริ่มมีพ่อค้าแม่ค้ามาขายของตั้งแต่เช้ามืดตีสามตีสี่ แล้ววายเร็วประมาณ 7 โมงเช้า แม่ค้าจะเหมารถรวมกัน 3-4 เจ้าต่อรถทอราจี 1 คันขนสินค้ามาขายในตลาด พอเลิกตลาดก็จะเหมาไปตลาดที่ติดวันต่อไปเรื่อย ๆ หมุนเวียนจนครบ

กาดหลวงเมืองเชียงตุง หรือกาดตุงนั้น มีสภาพทั่วไปที่เหมือนจะหยุดชะงักอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ดังจะเห็นได้จากลักษณะสินค้า เทคโนโลยีในการผลิตยังคงเป็นเทคโนโลยีแบบโบราณที่สืบทอดฝีมือต่อ ๆ กันมา การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า การสะสมเงินตราเก่า ๆ ที่ยังคงมีค่าและสามารถนำมาใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าได้ในตลาด ตลอดจนเทคโนโลยีการซัง

ดวงวัดที่ยังคงสภาพการใช้งานอย่างเช่นในอดีตโดยมีการประยุกต์ใช้กับสิ่งของเครื่องใช้ที่พหุมาทดแทนได้ตามสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเชียงใหม่ใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีข้อจำกัด

มีข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภคในภาคต่งที่ส่วนใหญ่นำเข้ามาจากประเทศไทยและประเทศจีน สินค้าเหล่านี้มีวางขายอยู่มากมายอย่างกลาดเกลื่อนตามแผงลอยร้านค้าในตลาด ทั้งที่รัฐบาลจำกัดการใช้จ่ายและซื้อขายสินค้าประเภทนี้ แน่นอนว่าสินค้าเหล่านี้ต้องเป็นสินค้าที่รู้จักกันในระบบที่เรียกว่า “ตลาดมืด” แต่ลักษณะการซื้อขายในตลาดนั้นดูเหมือนว่ามิได้มีเป็นการซื้อขายที่ต้องปกปิดแต่อย่างใด ผู้คนในเชียงใหม่สามารถซื้อขายสินค้าในตลาดได้อย่างปกติ ซึ่งแม้ในเวลาที่ผ่านมาแม่สาย-ท่าขี้เหล็กซึ่งเป็นจุดผ่านเข้าออกสำคัญของสินค้าประเภทนี้ถูกปิดลง สินค้าประเภทนี้ก็ไม่เคยขาดแคลนในภาคต่งเลยเพราะมีวิธีการขนส่งสินค้าโดยไม่ต้องผ่านด่านตามชายแดนได้หลายเส้นทาง ซึ่งนอกจากสินค้าแล้วยังมีกลุ่มคนที่สามารถเคลื่อนย้ายข้ามแดนไปมาเพื่อรับจ้างขายแรงงานและบริการในสังคมเมืองใหญ่เช่น เชียงราย เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ที่ขาดแคลนแรงงานในการทำงานทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ตลาดแรงงานบริการทั่วไปจำนวนมาก คนเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาด้วยความสมัครใจเพราะถูกแรงบีบคั้นจากความขัดแย้งภายในประเทศพม่า สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเชียงใหม่และเมืองรอบ ๆ ภายนอก ซึ่งมีวิถีชีวิตที่มีความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแม้จะถูกปิดกั้นจากกันโดยเส้นแบ่งพรมแดนที่ถูกกำหนดขึ้น ภาคต่งในวันนี้ยังคงเหลือร่องรอยวัฒนธรรมการค้าในอดีตปรากฏให้เห็นอยู่ และยังสามารถดำเนินตัวเองอยู่ได้ภายใต้อิทธิพลภายในและภายนอกที่เข้ามารุมเร้าอย่างต่อเนื่อง หลังจากพม่าเปิดเมืองเชียงใหม่สู่โลกภายนอกมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับภาคต่งและวิถีชีวิตคนเชียงใหม่ต่อไปในอนาคตจึงอาจขึ้นอยู่กับกระแสความเป็นไปของโลกที่นับวันจะไร้พรมแดนและขีดจำกัดขึ้นทุกขณะ

การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่

แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

1. ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

หลังจากที่ทางรถไฟขึ้นมาถึงเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2464 ระบบเศรษฐกิจในภาคเหนือก็เปลี่ยนไป การคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบายระหว่างเชียงใหม่กับกรุงเทพฯ ทำให้สินค้าสำเร็จรูปต่างประเทศมาถึงได้ง่ายขึ้นและต้นทุนค่าขนส่งต่ำลงทำให้สินค้าจากกรุงเทพฯ มีราคาถูกลง ทำให้ความต้องการสินค้าสำเร็จรูปที่เคยมากับพ่อค้าที่เดินทางมาจากพม่าลดลงส่งผลให้เส้นทางการค้าเปลี่ยนย้ายเป็นเส้นทางการค้าระหว่างภาคเหนือกับกรุงเทพฯ แทนเส้นทางค้าเก่า นอกจากนี้การเข้ามาของสินค้าสำเร็จรูปต่างประเทศ และความต้องการสินค้าของอังกฤษทำให้เกิดการกระตุ้น

การผลิตของชาวบ้านเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและชนิดของผลผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพที่มุ่งใช้สอยภายในชุมชนและเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนเล็กน้อย เปลี่ยนเป็นการผลิตที่มีปริมาณมากขึ้นเพื่อการขายและตอบสนองต่อความต้องการของตลาด เช่น การผลิตข้าว ยาสูบ สุกร หัตถกรรมผ้าทอ ในช่วงนี้เองที่ทำให้พ่อค้าจีนทยอยกันขึ้นมาประกอบการค้าและตั้งรกรากในเชียงใหม่มากขึ้น โดยเริ่มขยายชุมชนและร้านค้าออกไปตามริมแม่น้ำแม่ปิง เส้นทางคมนาคม และตลาด พ่อค้าจีนรุ่นใหม่เข้ามาทำการค้าแข่งขันกับพ่อค้าคนจีนและพ่อค้าไทใหญ่ที่อยู่มาก่อน พ่อค้าจีนนั้นแต่แรกเริ่มมีสิทธิพิเศษในฐานะเป็นคนในบังคับอังกฤษจึงมีโอกาสนในการทำการค้าที่ดี คนจีนเหล่านี้มีโอกาสได้เป็นเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งมีความใกล้ชิดกับผู้อำนาจในทางราชการทั้งในส่วนกลาง และชนชั้นผู้นำในท้องถิ่น ประกอบกับอุปนิสัยที่มีความขยัน อดทนทำงานหนักและมีความมุ่งมั่นที่จะพยายามสร้างฐานะให้ดีขึ้นเรื่อยๆ โดยการทำธุรกิจการค้า ทำให้คนจีนมีการค้าที่มั่นคงและมั่งคั่งมีโอกาสเก็บสะสมทุนจนร่ำรวยและมีเครือข่ายในหมู่คนจีนด้วยกันภายใต้ระบบอุปถัมภ์ทั้งจากพวกพ้องเดียวกัน จึงสามารถควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจในเชียงใหม่ไว้ได้เกือบทั้งหมดในเวลาต่อมา

กระบวนการผลิตเพื่อการค้าเหล่านี้ทำให้พ่อค้าคนกลางได้มีโอกาสสะสมทุนอย่างเต็มที่เป็นผลให้นายทุนเหล่านี้สามารถสร้างฐานะให้กับตนเองจนร่ำรวยจนสามารถออกเงินกู้ได้ เริ่มแสวงหาช่องทางในการสะสมครอบครองที่ดินผืนใหญ่และลงทุนกิจการใหม่ที่มีผลกำไรมาก หรือแม้กระทั่งการค้าฝิ่นเถื่อนที่เป็นช่องทางในการสะสมทุนจำนวนมากในระยะสั้น ดังจะเห็นว่ามีโรงฝิ่น ปรากฏอยู่บนย่านถนนท่าแพในสมัยก่อนไว้บริการผู้คนในเชียงใหม่ด้วย

2. ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.2490 – ปัจจุบัน)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร พ.ศ.2475 คณะรัฐบาลโดยการนำของจอมพล ป.พิบูลสงครามมีความพยายามที่จะนำระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐ ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมและทุนนิยมเป็นหลักการพื้นฐานเข้ามาใช้บริหารประเทศ โดยการเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจทั้งการค้าภายในและระหว่างประเทศ ลงทุนทำดำเนินกิจการอุตสาหกรรมหลักของประเทศและยึดกิจการอุตสาหกรรมของชาวตะวันตกในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มาบริหารเอง จัดตั้งหน่วยราชการขึ้นเพื่อสนับสนุนการผลิตและการขายผลิตภัณฑ์ กีดกันคนจีนออกจากอาชีพที่ต้องการสงวนไว้ให้เป็นของคนไทยรวมไปถึงการค้าในเมืองที่ศูนย์กลางการค้า หลังจากนั้นประเทศไทยก็ตกอยู่ภายใต้ภาวะสงครามตั้งแต่ พ.ศ.2484 เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง สินค้าขาดแคลน เพราะเส้นทางลำเลียงสินค้าโดยทางรถไฟถูกนำไปใช้ในสงคราม ทำให้มีการกักตุนสินค้าทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้นหลาเท่าตัวโดยเฉพาะสินค้าจำเป็นเช่น เกลือ น้ำตาล ไม้ขีดไฟ น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน ยารักษาโรค ผ้า

กระทั่งเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดและเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 โดยกลุ่มจอมพล ผิน ชุณหะวัณ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลใหม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลเก่าโดยสิ้นเชิง เปิดโอกาสให้ทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี ทั้งนี้เพราะธนาคารโลกได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 – 2509) กระตุ้นให้การลงทุนโดยภาคเอกชนเติบโตขึ้น โดยรัฐบาลให้ความสนับสนุนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เช่น สร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้า เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร และดูแลรักษาความมั่นคงปลอดภัยให้ประเทศชาติเป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2507 : 15)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงกลุ่มรัฐบาล และได้มีการนำนโยบายเศรษฐกิจแผนใหม่มาใช้ กลุ่มพ่อค้าจีนก็ได้กลับมามีบทบาทและครอบงำการค้าในระบบเศรษฐกิจภาคเหนืออีก เพราะสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ประกอบกับมีเงินทุนสะสมจำนวนมากดังกล่าวมาข้างต้น และรู้จักดำเนินการค้าและธุรกิจแบบเข้าเจ้าเข้านายได้ดี ในขณะที่เหล่าเจ้านายที่เคยเป็นผู้มีอำนาจทางการเงินที่สุดในเมืองเชียงใหม่ประสบปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างมาก คุ่มหลวงของเจ้าที่ตกทอดมายังเจ้าบัวทิพย์ได้ถูกขายต่อให้แก่พ่อค้าชาวจีนและต่อมาก็ได้รั้อ คุ่มหลวงลงใช้เป็นพื้นที่ตลาดเรียกว่าตลาดนครรัฐ และตลาดเทศบาลนครเชียงใหม่ในเวลาต่อมาก บริเวณที่ดินหลังคุ่มหลวงซึ่งเป็นของเจ้าแก้วนครรัฐก็ถูกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์เป็นของพ่อค้าชาวจีน ซึ่งต่อมาก็ถูกปรับให้เป็นตลาดย่านราชวงศ์บริเวณริมแม่น้ำปิงด้านตะวันตกช่วงช่วงข้าวสุลา ชั่วแต่ะ ไปจนถึงหัวเหล็กจึงเต็มไปด้วยตลาดและย่านการค้าของคนพื้นเมืองที่มีพ่อค้าจีนเป็นนายทุนใหญ่ ดังปรากฏมีศาลเจ้า เรียงรายอยู่หลายแห่ง เช่น ศาลเจ้าปู่เบี้ย หรือศาลเจ้ากวนอู ในตรอกเหล่าใจัว มีโรงผ่นบริเวณถนนท่าแพ (บริเวณห้างต้นตอตราภรณ์ท่าแพเก่า) ซึ่งเดิมก่อนหน้านั้นเป็นโรงหนังของชาวจีนชื่อตงเฮง โรงหนังตงก๊ก (ด้านร้านชินวัตรท่าแพ) โรงหนังพัฒนาการ โรงเรียนจีนฮั่วเอง (บริเวณไนท์บาร์ซาร์ปัจจุบัน) โรงแรมจีนหน้า (ตรงข้ามวัดอุปัคตปัจจุบัน) เป็นที่พักของพ่อค้าจีนที่มาจากกรุงเทพฯ โรงละครที่คุ่มหลวง (ต่อมาเป็นโรงภาพยนตร์ศรีนครพิงค์ และตลาดนครรัฐ) โรงละครของเจ้าไชยสุริยวงศ์ ที่ถนนท่าแพ ย่านช้างคลานต่อมาได้เป็นตลาดสินค้าพื้นเมืองและพัฒนาเป็นตลาดกลางคืน หรือ ที่รู้จักกันในชื่อ ไนต์บาร์ซาร์ จนถึงปัจจุบัน

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล ทำให้เชียงใหม่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การคมนาคมขนส่งระหว่างภูมิภาคและส่วนกลางสะดวกสบายรวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้

เกิดการกระจาย และหมุนเวียนสินค้า ผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบต่าง ๆ จากแหล่งผลิตเข้าสู่ตลาด พร้อมกับการส่งสินค้าอุตสาหกรรมเข้าสู่ภาคเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง

กาตหลวงเชียงใหมในปัจจุบัน

สภาพการหมุนเวียนและการกระจายสินค้าในกาตหลวงเชียงใหม่

หากจะกล่าวถึง "กาตหลวง" เชียงใหม่ในปัจจุบันนั้น อาจอธิบายถึงคำจำกัดความและขอบเขตวัฏจักรการค้าของกาตหลวงเชียงใหม่ได้ยาก เพราะอาณาบริเวณของกาตหลวงเชียงใหม่นั้นอาจกินพื้นที่กว้างครอบคลุมบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงตั้งแต่หัวสะพานนวรัฐ ไปจนถึงสถานทูตสหรัฐอเมริกาที่เคยเป็นคุ่มหลวงเก่าของเจ้านาย การค้าในกาตหลวงที่ชาวเมืองเชียงใหม่หมายถึงบริเวณกาตวโรรส-ตันลำไยนั้น เชื่อมโยงสัมพันธ์กับร้านค้าห้องแถวรอบ ๆ กาตหลวง และตลาดค้าส่งที่อยู่ใกล้เคียงอย่างมีอาจแยกขาดออกจากกันได้ เพราะในปัจจุบันเฉพาะพื้นที่ในกาตวโรรสและตันลำไยไม่สามารถจะรองรับผลผลิตทางการเกษตร สินค้า และผลิตภัณฑ์ที่ล้นไหลมาจากทั่วทุกสารทิศได้อีกต่อไป แต่ชื่อเสียงในฐานะที่เป็นกาตพื้นเมืองดั้งเดิมของกาตวโรรส-ตันลำไยนั้นเป็นที่เลื่องลือในหมู่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเชียงใหม่และต้องการสัมผัสบรรยากาศความเป็นพื้นเมือง และสินค้า ผลผลิตที่เป็นของพื้นถิ่นแท้ๆ ต่างพากันล้นไหลเข้ามาเยี่ยมชม และแวะซื้อหาสินค้ากลับไปฝากญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอยู่อย่างไม่ขาดสาย กาตวโรรสจึงปรับตัวเองรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นขายสินค้าพื้นเมืองเป็นของฝากที่บรรจุในหีบห่อสวยงามน่าจับจ่ายซื้อหาเป็นของกำนัล เช่น สินค้าประเภทอาหารพื้นเมือง พืชผักผลไม้เขตหนาวของขบเคี้ยว ซึ่งสินค้าประเภทนี้มีแหล่งผลิตกระจายตัวอยู่ไม่ไกลจากย่านการค้าของกาตหลวงทำหน้าที่คอยจัดส่งสินค้าให้แผ่กระจายร้านค้าในกาตหลวงอยู่ตลอด นอกจากนี้สินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นเมืองก็เป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวมาก อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าทอพื้นเมือง เช่น ผ้าฝ้ายทอมือย้อมด้วยสีธรรมชาติมาจากแหล่งทอผ้าต่าง ๆ ในเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง ผ้าปักชาวเขา ผ้าใยกล้วยง ที่มีชาวเขานำมาขายแดนประเทศเพื่อนบ้านเช่น ลาว พม่า จีน จะเห็นได้ว่าสินค้าที่หมุนเวียนในกาตหลวงเชียงใหม่นั้นมีการค้าจากมือผู้ผลิตไปสู่พ่อค้าคนกลางอีกหลายทอดกว่าจะถึงมือผู้บริโภค และสินค้านั้นก็มาจากทั่วทุกสารทิศทั้งในเชียงใหม่ ต่างจังหวัด และรวมไปถึงต่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศทางตอนในภูมิภาค เช่น ประเทศจีน ดังจะเห็นสินค้าจีนที่เข้ามาวางขายในกาตหลวงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่น สินค้าประเภท พืชผัก ผลไม้ สินค้าส่วนใหญ่จะผ่านมาจากทางเชียงตุง ท่าขี้เหล็ก เชียงราย หรือทางเรือที่ล่องมาตามแม่น้ำโขง มาขึ้นฝั่งที่เชียงแสน เชียงของ เป็นต้น

-สภาพการค้าขายสินค้าของฝากนักท่องเที่ยวในกาตวโรรสในปัจจุบัน

กาตหลวงยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์ความเป็นตลาดพื้นเมืองประจำท้องถิ่นโดยยังคงเป็นทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมสินค้าพื้นเมืองที่มาจากท้องถิ่นต่าง ๆ ภายในเมืองเชียงใหม่ คนเชียงใหม่ก็ยังคงพึ่งพากาตหลวงในการจับจ่ายซื้อหาข้าวปลาอาหาร เครื่องอุปโภค ของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวันอยู่เนิ่นเอง ส่วนผลผลิตที่ชาวเมืองผลิตขึ้นบริเวณรอบ ๆ เมืองเชียงใหม่ขึ้นรถกระบะ รถบรรทุกเข้ามาขายในเมืองก็ต้องไปลงที่กาตเมืองใหม่ซึ่งเป็นศูนย์รวมค้าส่งผลิตผลทางการเกษตร จากนั้นก็จะมีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้าพวกนี้มาขายต่อในกาตวโรรสอีกทอดหนึ่ง ส่วนพวกสินค้าอุปโภคบริโภคบริภคณั้นจะมีบริษัทนำสินค้าจากโรงงานมาส่งให้กับร้านค้าขายส่งในกาตนวรรรัฐหรือที่รู้จักกันในชื่อกาตศรีนครพิงค์ตั้งอยู่บริเวณหลังตึกร้านค้าทองโอ้วจินเฮง เป็นแหล่งค้าส่งสินค้าอุปโภคบริโภคดั้งเดิมที่มีร้านค้าปลีกทั้งในกาตวโรรส-ตันลำไย และร้านค้าทั่วเมืองเชียงใหม่มารับไปขาย ปัจจุบันร้านค้าปลีกและส่งเหล่านี้ซบเซาลงเพราะกำลังประสบปัญหาไม่สามารถแข่งขันกับนักลงทุนต่างถิ่นที่มีเงินทุนมหาศาลได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับร้านค้าส่งในกาตนวรรรัฐเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นกระแสเศรษฐกิจโลกที่กำลังเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นในเชียงใหม่ปัจจุบัน

พัฒนาการของตลาดและระบบเศรษฐกิจในเชียงใหม่และเชียงใหม่ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของกาตหลวงเชียงใหม่และกาตหลวงเชียงใหม่

พัฒนาการของกาตหลวงของเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงใหม่ แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลาใหญ่ ๆ ดังนี้

ช่วงตั้งแต่อดีตจนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

จากการศึกษาขั้นต้นเราจะสามารถมองเห็นภาพของกาตหลวงทั้งสองเมืองที่มีพัฒนาการควบคู่กันมาในอดีตตั้งแต่แรกเริ่มก่อร่างสร้างเมือง ในสมัยแรกเริ่มกาตหลวงเชียงใหม่กับเชียงใหม่ นั้นเริ่มต้นด้วยความต้องการนำสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชนมาแลกเปลี่ยนกัน สินค้าที่พบเป็นสินค้าหลักของการค้าขายในกาตหลวงก็คือ สินค้าพวกพืช ผัก ผลไม้ที่ผลิตได้เอง รวมไปถึงข้าวที่เป็นผลผลิตหลักของครัวเรือน ตลาดทั้งสองนั้นถูกสร้างขึ้นกลางเมืองในฐานะเป็นแหล่งศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าตลาดนั้นทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจภายใน ควบคู่ไปกับการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจระหว่างเมืองเข้าด้วยกัน ด้วยลักษณะของภูมิประเทศในแถบภาคพื้นทวีปตอนบนของภูมิภาคนี้ ที่มีลักษณะพื้นที่ปิดไม่มีทางออกสู่ทะเล ทำให้เกิดความจำเป็นในการร่วมมือติดต่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อพึ่งพาอาศัยผลผลิตและทรัพยากรที่ปรากฏเป็นลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการค้าที่มีพ่อค้าคาราวานเดินทางทำการค้าขายระหว่างเมือง ซึ่งกระทำกันในหลายระดับ พ่อค้าวัวต่างในล้านนาที่เป็นพ่อค้าชาวนาจะทำหน้าที่กระจายสินค้าซึ่งเป็นผลผลิตจากเมืองไปสู่รอบนอก การค้าของพ่อค้าเหล่านี้เป็นการช่วยกระจายผลผลิต และสินค้าที่ขาดแคลนไปสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง แต่การค้าของพ่อค้าวัวต่างก็มีขีดจำกัด เพราะสภาพภาพของการเป็นไพร่ที่ต้องสังกัดกับมูลนายทำให้มีพันธะยึดติดอยู่กับระบบไพร่ ที่ต้องคอยส่งส่วยและถูกเรียกใช้เกณฑ์แรงงานโดยเจ้าขุนมูลนายทุกปี ทำให้ไม่สามารถขยายกิจการค้าให้ใหญ่โตและกว้างขวางออกไปได้พ่อค้าวัวต่างจะทำการค้าขายช่วงเวลานอกเหนือจากฤดูทำนาและเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนการค้าทางไกลระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเชียงใหม่ นั้นกระทำโดยพ่อค้าต่างต่างชาติ เช่นพ่อค้าวัวต่างชาวไทใหญ่ ไทเขินจากรัฐฉาน และพ่อค้าจีนฮ่อจากยูนนาน ที่เดินทางทำการค้าทางไกลภายในภูมิภาคนี้ โดยใช้เส้นทางบกภายในภูมิภาคเป็นตัวเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของทั้งสองเมืองเข้าด้วยกัน พ่อค้าทางไกลพวกนี้จะทำหน้าที่รวบรวมสินค้าประเภทสินค้าของป่าซึ่งเป็นสินค้าขายออกสำคัญของเชียงใหม่และเชียงใหม่ ส่งผ่านไปสู่เมืองท่าที่ติดต่อกับค้าขายกับเมืองต่าง ๆ โดยตรง และมีเครือข่ายการค้ากว้างขวาง ดังเช่นที่ปรากฏกว่าพ่อค้าจีนฮ่อ และพ่อค้าเงี้ยว ไทใหญ่จะเดินทางค้าขายต่อไปยังเมืองมะละแหม่ง ซึ่ง

เป็นเมืองท่าสำคัญของพม่า และนอกจากนี้ยังมีเส้นทางการค้าทางน้ำกับกรุงเทพฯ และเส้นทาง
การค้ากับเชียงใหม่และเมืองอื่น ๆ ของล้านช้าง (รัตนพร เศรษฐกุล, ม.ป.ท. : 4)

เป็นที่น่าสังเกตว่าพ่อค้าไทเขินนั้น สามารถเดินทางทำการค้าได้ไกลกว่าพ่อค้าชาวต่างของ
ล้านนา ดังจะเห็นว่าที่เชียงใหม่มีพ่อค้าจากเชียงตุงเดินทางไปค้าขายจำนวนมาก ในขณะที่ไม่
ค่อยปรากฏว่ามีพ่อค้าชาวต่างในล้านนาเดินทางไกลไปค้าขายถึงเชียงตุง ไม่ปรากฏหลักฐานบ่งชี้
ชัดเจนว่าพ่อค้าไทเขินเหล่านี้ มีภาระผูกพันกับระบบไพร่ในรัฐฉานเชียงตุงมากน้อยเท่าใด แต่อาจ
ตั้งข้อสันนิษฐานได้ว่าพ่อค้าเหล่านี้จะได้รับสิทธิพิเศษในการส่งส่วยและการถูกเรียกใช้เกณฑ์
แรงงานที่แตกต่างจากไพร่ทั่วไป เช่น อาจมีกระบวนการผ่อนผันในระบบการส่งส่วยที่ไม่ต้อง
กำหนดเวลาตายตัว แต่เจ้าขุนมูลนายก็ยังได้รับส่วยครบถ้วน หรืออาจมีการงดเว้นการเรียกใช้
เกณฑ์แรงงานจากไพร่ที่เป็นพ่อค้าทางไกล และเรียกเก็บส่วยเป็นภาษีที่ได้จากการค้าขายแทน
เป็นต้น¹

ชนชั้นปกครองเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการค้าในตลาด การเมืองการปกครอง
แบบศักดินาในอดีตส่งเสริมให้ชนชั้นปกครองมีสิทธิและอำนาจในการควบคุมกำลังคน และ
ทรัพยากรของเมืองโดยชอบธรรม ภายใต้การสนับสนุนจากคติความเชื่อท้องถิ่นและพุทธศาสนา
ทำให้ชนชั้นปกครองเป็นผู้กุมอำนาจอยู่เหนือระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน และสามารถกอบโกย
ผลประโยชน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจากการเรียกเก็บส่วยภาษีและเกณฑ์แรงงานจากไพร่ฟ้า
ประชาชน และชนชั้นปกครองก็เป็นผู้ควบคุมการค้าทางไกล ที่มีพ่อค้าทางไกลทำการค้าอีกทอด
หนึ่ง จึงเห็นได้ว่าชนชั้นปกครองในระบบศักดินานั้น เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากร และ
ระบบเศรษฐกิจของเมืองอย่างไม่ต้องดิ้นรนขวายมากนัก ซึ่งในกรณีนี้เจ้านายชนชั้นปกครอง

¹ โยชียูกิ มาซุฮาร่า ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพ่อค้าในวิทยานิพนธ์เรื่องระบบเศรษฐกิจของ
ราชอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ไว้ว่า ในยุคทองของอาณาจักรล้าน
ช้างได้มีกลุ่มคนทางสังคมที่เรียกว่าเป็นพ่อค้าซึ่งไม่ได้สังกัดอยู่ในชนชั้นขุนนาง แต่มีบทบาท
สำคัญในการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเสนอแนวสมมติฐานไว้ว่า คนกลุ่มนี้ซึ่งอาจ
เรียกว่าเป็นพ่อค้าสมบูรณ ซึ่งคงจะมีสถานภาพแตกต่างจากไพร่ทั่วไป หรืออาจได้รับการ
ยัดเยียดในการส่งส่วยและเรียกเกณฑ์แรงงานตามระบบไพร่ เพราะเจ้าขุนมูลนายที่เป็นต้นสังกัด ก็
อาจจะได้รับผลประโยชน์จากการค้าขายต่างประเทศของพ่อค้าเหล่านี้เช่นกัน (โยชียูกิ มาซุฮา
ร่า, 2545 : 106)

ในเชียงใหม่และเจ้าฟ้าในเมืองเชียงตุงต่างก็เป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของเมืองไว้แต่เพียงผู้เดียวไม่แตกต่างกัน

ผลกำไรจากกิจการตลาดสดนั้นเป็นธุรกิจที่ทำเงินให้แก่บรรดาเจ้านายมาแต่อดีต เจ้านายลงทุนสร้างตลาดขึ้นหลายแห่งในเชียงใหม่ โดยใช้ที่ดินส่วนตัวสร้างตลาดเก็บค่าเช่าที่จากพ่อค้าแม่ค้าที่มาขายของในตลาด ดังเช่น กาดหลวงวโรรส ที่เจ้าแก้วนรรัฐใช้พื้นที่สุสานเก่าเจ้านายมาสร้าง กิจการตลาดสดจึงเป็นกิจการหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่บรรดาเจ้านายเป็นอย่างดี

บทบาททางเศรษฐกิจของชนชั้นปกครองในเชียงใหม่เริ่มลดลงเมื่ออังกฤษเริ่มเข้ามาเปิดการค้าเสรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่รัฐบาลไทยเองก็เริ่มเข้ามาแทรกแซงการปกครองในล้านนาบ้างแล้ว ผลก็คือชนชั้นปกครองที่เคยชินกับการผูกขาดการค้า และผลประโยชน์ในทรัพยากรที่เคยครอบครองอย่างชอบธรรม ไม่ประสบผลสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบเสรี กิจการส่วนใหญ่ที่เจ้าเคยเป็นเจ้าของค่อย ๆ ถูกพ่อค้าต่างชาติ เช่น พ่อค้าจีนและอินเดีย ซึ่งเป็นนายทุนกลุ่มใหม่ที่เข้ามาตั้งรกรากทำการค้าในล้านนาเป็นผู้ดำเนินการแทน เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนมือผู้ครอบครองกิจการตลาดสด ตลาดที่เคยเป็นของเจ้านายหลายแห่งในเชียงใหม่ ตกทอดไปอยู่ในมือของพ่อค้าคนจีนหลายต่อหลายแห่ง กลุ่มนายทุนพ่อค้ากลุ่มใหม่นี้กลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลที่สุดในระบบเศรษฐกิจในล้านนาในเวลาต่อมา

ในช่วงเวลานั้น อังกฤษก็ได้เข้าครอบครองรัฐฉานและเชียงตุง ผลจากการที่อังกฤษปกครองเชียงตุงแบบหลวมๆ ทำให้เจ้าฟ้ายังคงเป็นผู้มีอำนาจปกครองเมืองและควบคุมระบบเศรษฐกิจภายในเชียงตุงอยู่ต่อไป อังกฤษยกเลิกระบบส่วยที่เจ้าฟ้าต้องส่งให้ราชสำนักพม่าเป็นประจำทุกปีเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้เชียงตุงมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างมาก นอกจากเป็นอิสระจากการส่งบรรณาการให้ส่วนกลางซึ่งคิดเป็นเงินจำนวนมากในแต่ละปีแล้ว เจ้าฟ้ายังมีรายได้เป็นกอบเป็นกำจากการเรียกเก็บส่วยที่หัวเมืองต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงการเก็บภาษีอากร และกิจการภายใน เจ้าฟ้าเชียงตุงเป็นหนึ่งในบรรดาเจ้าฟ้ารัฐฉานที่มีฐานะร่ำรวยมาก โดยเฉพาะในสมัยเจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลง เจ้าฟ้าเองก็ใส่ใจทำนุบำรุงพัฒนาบ้านเมือง สังเกตได้จากการขยับขยายโยกย้ายกิจการกาดหลวงเชียงตุง หรือกาดตุง ให้ใหญ่ขึ้น มีการสร้างหอหลวงใหม่ขึ้น ตามแบบสถาปัตยกรรมอังกฤษ-อินเดีย (บ. บุญคำ, 2499 : 128.) เชียงตุงในยุคที่อังกฤษปกครองจึงเป็นช่วงเวลาที่มีความรุ่งเรืองเป็นที่สุด

แต่อย่างไรก็ดีเงินรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาอย่างมหาศาลนี้มีแนวโน้มว่าจะหมดไปกับการพนันและการจัดงานรื่นเริงต่าง ๆ ของเจ้าฟ้าเสียมาก (Aye Kaw, 1988 : 220) ซึ่งเหมือนกับเจ้านายใน

ล้านนาที่เล่นการพนันจนบางคนต้องสิ้นเนื้อประดาตัว เป็นหนี้สินนายทุนพ่อค้าเงินจนต้องขายที่ดินเพื่อชดใช้หนี้ ซึ่งบางครั้งก็ชดใช้หนี้ด้วยที่ดินหรือการขายกิจการตลาดสด ดังปรากฏกิจการตลาดสดของเจ้าที่ตกไปอยู่ในมือคนจีนหลายแห่ง ที่เห็นได้ชัดในเชียงใหม่ได้แก่ กาดวโรสที่เคยเป็นของเจ้าแก้วนรรัฐแล้วขายต่อให้พ่อค้าคนจีนในภายหลัง อย่างไรก็ตามความร่ำรวยมั่งคั่งของเจ้าฟ้าในเชียงใหม่และรัฐน่านก็ได้ส่งผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของเมืองเท่าไรนัก เพราะปรากฏว่าชาวนาและเกษตรกรในภาคการผลิตนั้นต้องกู้เงินและมีหนี้สินติดตัว โดยเจ้าหนี้เหล่านั้นมักจะเป็นนายทุนพ่อค้าต่างชาติ เช่น คนอินเดียซึ่งมีบทบาททางเศรษฐกิจโดยทั่วไปในพม่าขณะนั้นเป็นผู้ปล่อยเงินกู้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเข้ามาของอังกฤษในรัฐน่าน และเชียงตุงนั้น เป็นแต่เพียงในรูปแบบของการเข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในรัฐน่าน โดยอังกฤษไม่ได้เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งในระบบการปกครองของเจ้าฟ้าและระบบเศรษฐกิจในชุมชนแต่อย่างใด

5.1.2. ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน

จุดหักเหของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่และเชียงตุงดำเนินไปคนละทิศทาง กาดหลวงเชียงใหม่พัฒนาตัวเองอย่างรวดเร็วภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่ส่งเสริมให้มีการค้าอย่างเสรีทำให้ตระกูลพ่อค้าเงินสามารถสะสมทุนสร้างฐานะจนร่ำรวย และเปิดโอกาสให้พ่อค้าจากท้องที่อื่นได้เข้ามาทำการค้าอย่างเสรี ในช่วงนี้จะมีกลุ่มพ่อค้าอินเดียอพยพเข้ามาทำการค้าในเชียงใหม่เพิ่มขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของคนอินเดียเข้าสู่ประเทศไทยคือ ความรู้สึกต่อต้านคนอินเดียในบังคับอังกฤษในพม่า และยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นในช่วง พ.ศ.2490 ภายใต้นโยบายกีดกันคนต่างชาติของรัฐบาลทหารของนายพลเนวิน ดังปรากฏสถิติจำนวนผู้อพยพที่หลังไหลเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงหลังสงครามโลก เป็นคนอินเดียกว่า 44% ของจำนวนคนต่างด้าวจากประเทศพม่า อย่างไรก็ตามบทบาทของพ่อค้าอินเดียในภูมิภาคนี้ ยังไม่โดดเด่นเท่ากับพ่อค้าจีนที่สามารถผลักดันตัวเองให้สามารถกลายเป็นผู้มีอิทธิพลเข้าครอบงำระบบเศรษฐกิจไปแล้ว

ในขณะที่เชียงตุงตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองแบบสังคมนิยมตามวิถีทางแบบรัฐบาลทหารพม่าภายหลังเมื่อได้ยกเลิกระบบเจ้าฟ้าลงกิจการต่าง ๆ ที่เคยเป็นของเจ้าฟ้า และคนท้องถิ่นถูกยึดรวมเป็นของรัฐบาลกลาง กาดหลวงด้วยเช่นกัน กาดหลวงเชียงตุงเคยได้รับความเสียหายอย่างหนักจากภัยระเบิดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังที่เทศบาลเชียงตุงได้จัดการปรับปรุงซ่อมแซมขึ้นใหม่แล้วจึงจัดสรรให้พ่อค้าแม่ค้าเช่าทำการค้าโดยจ่ายเงินค่าเช่าให้แก่รัฐบาลกลาง

เป็นรายเดือนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (อาจารย์แก้ว, สัมภาษณ์ : 23 ตุลาคม 2544) กลุ่มพ่อค้ามีข้อจำกัดทางการค้าอยู่มาก แต่ก็ยังสามารถทำการค้าได้ภายใต้ความควบคุมอย่างเข้มงวดของรัฐบาล พ่อค้าชาวจีน และพ่อค้าชาวอินเดียบางส่วนยังคงเป็นกลุ่มพ่อค้าที่สามารถครอบครองส่วนแบ่งการค้าในกาดหลวงเชียงตุงไว้ได้ดี ดังจะพบว่าอาคารร้านค้าห้องแถวในกาดหลวงเชียงตุงส่วนใหญ่ยังคงดำเนินกิจการโดยคนจีนและคนอินเดียเพียงแต่สิทธิครอบครองพื้นที่และปริมาณการค้านั้นมีได้เป็นของพ่อค้าหรือประชาชน แต่ถือเป็นสิทธิขาดของรัฐบาลกลางที่สามารถเรียกเก็บค่าเช่าและกำหนดปริมาณการค้าตามที่รัฐกำหนดเท่านั้น ลักษณะการค้าภายใต้เงื่อนไขจำกัดเช่นนี้ทำให้ปริมาณการค้าไม่สมดุลกับความต้องการของประชาชน

การปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยมแบบรัฐบาลทหารพม่าดังกล่าวนี้ สร้างสภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจขึ้นในพม่าอย่างมาก ประชาชนพม่าตกอยู่ในสภาวะยากจนข้นแค้น ช้ำยังถูกขูดรีดผลผลิตและบังคับใช้แรงงานจากรัฐบาลพม่าอย่างไม่เป็นธรรม การผลิตทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมอยู่ในสภาพหยุดนิ่ง สินค้าเครื่องใช้อุปโภคบริโภคขาดตลาด ทำให้เกิดภาวะการค้าในตลาดมืดขึ้น ดังเช่นที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในรัฐสังคมนิยมทั่วโลก สภาวะการค้าเช่นนี้ทำให้เกิดการค้าขนออกระบบขึ้น สินค้าจากไทยและจีนถูกลักลอบขนผ่านชายแดนเข้าพม่าคิดเป็นมูลค่ามหาศาล ซึ่งนอกเหนือจากสินค้าอุปโภคบริโภคเหล่านี้แล้ว ยังไม่นับรวมถึงมูลค่าสินค้าผิดกฎหมายประเภทยาเสพติด และอาวุธสงครามที่กองกำลังของชนกลุ่มน้อยลักลอบขนข้ามแดนเพื่อช่องสุ่มกำลังพล ในการต่อสู้ทำสงครามเพื่ออิสระภาพกับรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งสร้างปัญหาอย่างมากกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศไทยต้องแบกรับปัญหาเหล่านี้มาเป็นเวลานาน

สภาวะการค้าในกาดหลวงเชียงตุงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่าความล้มเหลวของการดำเนินนโยบายสังคมนิยมตามของรัฐบาลพม่า ภาพของกาดหลวงเชียงตุงวันนี้ไม่แตกต่างจากเมืองเชียงใหม่ย้อนกลับไปในอดีตหลายสิบปี ลักษณะสินค้าภายในกาดหลวงเชียงตุงที่เป็นสินค้าพื้นถิ่นที่ผลิตได้ภายในเชียงตุง สะท้อนให้เห็นถึงเทคโนโลยีการผลิตที่ยังอยู่ในสังคมเกษตรกรรม เช่น สินค้าหัตถกรรมหลาย ๆ ชนิดที่ยังใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบโบราณ หรือสินค้าการเกษตรที่มาจากผลผลิตส่วนเกินจากการผลิตที่เน้นเพื่อการยังชีพ ควบคู่ไปกับสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่วนใหญ่มาจากเมืองไทยและจีน ซึ่งมีทั้งที่นำเข้าผ่านด่านศุลกากรโดยถูกกฎหมาย และลักลอบขนเข้ามาตามรอยต่อของชายแดน สินค้าอุปโภคบริโภคเหล่านี้รัฐบาลพม่ามีมาตรการในการกำหนดให้ประชาชนใช้โดยจำกัดปริมาณ แต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติแล้วประชาชนก็ยังสามารถหาซื้อสินค้าเหล่านี้มาบริโภคได้โดยผ่านระบบตลาดมืด

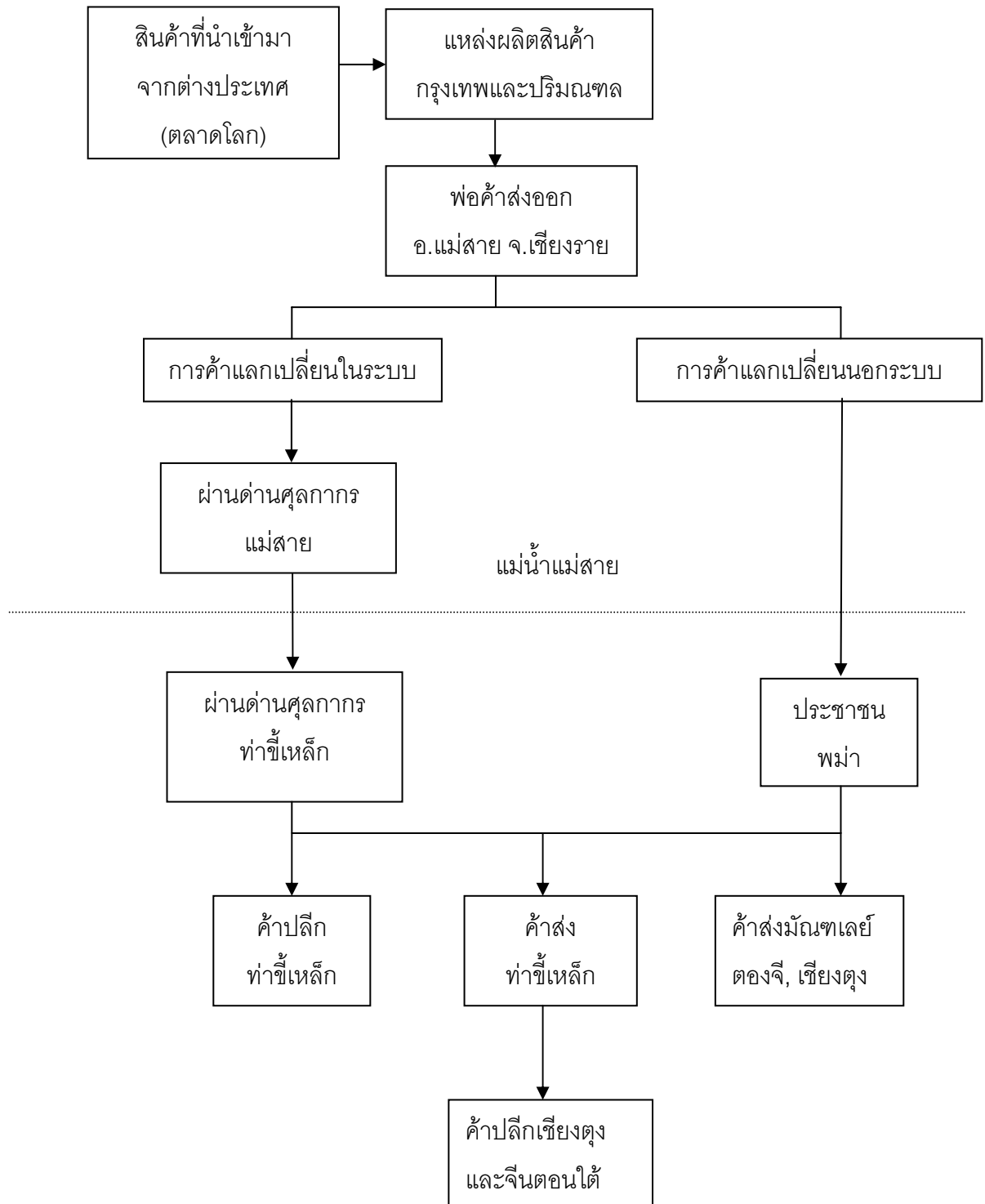
อนึ่งการค้าในตลาดมืดซึ่งเป็นการค้านอกระบบนี้ หากพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง ตั้งแต่ในอดีต พื้นที่บริเวณภายในภูมิภาคนี้มีการติดต่อค้าขายระหว่างรัฐมาตั้งแต่อดีต และการเดินทางของพ่อค้าระหว่างรัฐนั้นก็ดำเนินต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคนอย่างอิสระโดยไม่มีเส้นพรมแดนระหว่างรัฐมีขีดกั้น ต่อมาเมื่อมีการกำหนดพรมแดนระหว่างประเทศขึ้นการเดินทางค้าขายไปมาหาสู่กันที่เคยกระทำอย่างสะดวกมาเป็นปกติกลับต้องผ่านพิธีการทางศุลกากรซึ่งมีความยุ่งยากและซับซ้อน เป็นอุปสรรคในการค้าขายระหว่างเมืองต่อเมือง รัฐต่อรัฐเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการค้าขายนั้นต้องตั้งอยู่บนความไม่แน่นอนของด่านผ่านแดนที่มีการเปิดปิดตามเงื่อนไขความตึงเครียดทางการเมืองภายในและนอกประเทศ ส่งผลให้เกิดความขาดแคลนสินค้าในขณะที่มีความต้องการพึ่งพาซื้อขายสินค้าระหว่างรัฐนั้นไม่ได้ลดน้อยลงกว่าเดิม เป็นเหตุให้เกิดการลักลอบขนสินค้าข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย ทั้งๆ ที่เมื่อย้อนกลับไปในอดีตการค้าขายสินค้าในลักษณะเช่นนี้ ก็ได้แตกต่างกันเท่าไรนักโดยกระทำกันเป็นเรื่องปกติและเปิดเผย

สินค้านอกระบบที่ผ่านด่านชายแดนไทย-พม่าเข้ามานั้นมีการกระจายออกไปทั่วภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งในเชียงใหม่ดังเช่นปรากฏสินค้าจากเกษตรกรรมจากจีนและพม่าข้ามแดนเข้ามาขายในเชียงใหม่จำนวนมาก สังเกตได้ว่าแม้กระทั่งช่วงที่ด่านแม่สายถูกปิดลงเพราะสาเหตุความขัดแย้งบริเวณชายแดนไทย-พม่า สินค้าที่มาจากประเทศจีนซึ่งอาศัยผ่านด่านแม่สายเข้ามาหลาย ๆ อย่างเช่น สินค้าพวกพืชผัก กระเทียม หอมแดง ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าพืชผักที่ปลูกในท้องถิ่นผลไม้เมืองหนาวราคาถูก เช่น แอปเปิ้ลจีนที่มักจะเข้ามาในช่วงฤดูหนาว สินค้าเหล่านี้แม้ในช่วงด่านปิดก็ยังคงมีวางขายอยู่ในตลาดเป็นจำนวนมาก เพราะมีการลำเลียงขนส่งผ่านแดนเข้ามาทางอื่นโดยไม่ต้องผ่านด่านศุลกากรที่แม่สาย ซึ่งจะมีราคาถูกมากและเข้ามาเป็นคู่แข่งกับสินค้าในท้องถิ่นทำให้สินค้าเกษตรกรรมในท้องถิ่นราคาตก ส่งผลให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนเพราะต้นทุนในการผลิตที่สูงกว่าสินค้าที่ลักลอบหนีการเสียภาษีเข้ามาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่ทำค้าขายในการค้านอกระบบ ณ จุดผ่านแดนที่มีมูลค่ามหาศาล ได้แก่ การค้าพลอยที่ด่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พ่อค้าพลอยจะนำพลอยจากบ่อพลอยในประเทศพม่าข้ามเข้าประเทศไทยได้โดยการลักลอบไม่ผ่านด่านศุลกากรตามชายแดน เพราะพลอยเป็นสินค้าที่มีขนาดเล็กสามารถพกพาติดตัวได้ง่าย วิธีการในการนำพลอยข้ามจากพม่านั้นก็ไม่มี ความยุ่งยากสามารถพกพาเข้ามาโดยง่าย ทั้งนี้ในแม่สายยังมีด่านผ่อนปรนอีกหลายจุดและแม่น้ำสายที่ทำหน้าที่แบ่งกันพรมแดนไทย-พม่าก็มีลักษณะแคบ และยิ่งในฤดูแล้งจะมีสภาพตื้นเขินสามารถเดินลุยน้ำผ่านได้ ทำให้พ่อค้าพลอยสามารถลักลอบขนพลอยดิบออกมาจากประเทศพม่าโดยรอดพ้นจากระบบภาษีอากรอย่างสะดวกสบาย มูลค่าการค้าค้านอกระบบจำนวนมหาศาลนี้เองที่

น่าจะมีส่วนที่ทำให้เหล่าประเทศในภูมิภาคนี้หันมาให้ความร่วมมือในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจร่วมกันเพื่อให้ผลประโยชน์ที่สูญหายไปเข้าสู่ระบบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

แผนภูมิการค้าส่งออกบริเวณแม่สายจังหวัดเชียงราย ถึงเมืองเชียงตุง

โครงการความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับความคาดหวังในอนาคตของ ภาคหลวงเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่

แต่เดิมประเทศในแถบภูมิภาคนี้เคยมีการติดต่อทำการค้าและมีระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่อย่างแนบแน่นเพราะต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ต่อมาเมื่อความสัมพันธ์นี้ถูกแยกออกจากกันด้วยการแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก ทำให้รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนที่เคยกระทำเป็นปกติต้องเปลี่ยนแปลงไป ต่างคนต่างตั้งหน้าดำเนินนโยบายภายในประเทศของตนเองไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ในขณะที่ความจำเป็นต้องการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่เคยเป็นดินแดนผืนเดียวกันมีเชื้อชาติและวัฒนธรรมร่วมกันนั้น เป็นสิ่งที่ยากที่จะตัดขาดออกจากกันได้โดยการกีดกันด้วยเส้นแบ่งพรมแดนซึ่งไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนไปในช่วงหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงในช่วงประมาณพ.ศ.2532 ทุกประเทศล้วนปรับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจมาเป็นแบบตลาดมากขึ้น ยังผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้จึงได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในรูปของความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อเป็นการร่วมมือกันในการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ให้สามารถออกไปแข่งขันกับกลุ่มประเทศในระดับโลกได้

โครงการความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ได้ผนวกเอาเมืองเชียงตุงและเมืองเชียงใหม่เข้าเป็นเมืองหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันในปัจจุบันนี้มีอยู่สองโครงการได้แก่

- (1) โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ
- (2) โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ)

โดยโครงการความร่วมมือทั้งสองโครงการนี้มีแนวคิดหลักร่วมกันคือมุ่งพัฒนาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการคมนาคมขนส่งภายในกลุ่มประเทศสมาชิกเพื่อเป็นพื้นฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าร่วมกันในอนาคต โดยโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนั้นเป็นมีขอบเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจเฉพาะประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ซึ่งประเทศจีนเป็นผู้ริเริ่มความคิดนี้ขึ้น โดยมีประเทศไทยให้ความสนับสนุนและแสดงตัวเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ประเทศจีนนั้นมีความต้องการหาทางออกสู่ทะเลโดยมุ่งลงทางใต้โดยเฉพาะมณฑลยูนนานซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่าและลาว มีภูมิประเทศที่มีลักษณะปิดไม่มีทางออกสู่ทะเล จีนมีความหวังว่าไทยและจีนจะร่วมมือกัน เพื่อสร้างเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างกันได้ และเพื่อโอกาสที่จีนก็จะได้ทำการเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงด้วย ในขณะที่โครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจนั้นมีขอบเขตครอบคลุมประเทศทั้งใน

ตอนบน และตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำโขง โดยการสนับสนุนทางวิชาการและแหล่งเงินทุนในการพัฒนาความจำเป็นพื้นฐานภายในภูมิภาคจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB)

กระแสความร่วมมือในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนั้นเริ่มเจียบหายไปเพราะประสบกับอุปสรรคหลายประการ แต่ปัญหาที่เห็นได้เด่นชัดก็คือผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ดูเหมือนจะตกอยู่กับประเทศจีนและประเทศไทยที่เป็นประเทศคู่ค้าต้นทางและปลายทางที่แท้จริง เพราะจีนนั้นต้องการหาทางออกสู่ทะเลที่ใกล้ที่สุดอยู่แล้ว และไทยเองก็หวังจะได้เปิดตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคในจีนซึ่งมีกำลังซื้อมหาศาลโดยหวังพึ่งประเทศพม่าและลาวเป็นเพียงทางผ่านที่สะดวกสบายเท่านั้น ส่วนโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงหกประเทศนั้น มีลักษณะของโครงการและการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีผลงานการดำเนินงานปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนั้นจึงน่าจะเป็นไปได้ของการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้มากกว่า เมื่อเทียบกับโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ

ท่าที่ทางฝ่ายไทยต่อโครงการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ประเทศไทยนั้นจะได้รับประโยชน์จากโครงการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยตลาดผลผลิตอุตสาหกรรมและบริการจะขยายกว้างขวางขึ้น พร้อมกันนั้นก็จะมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สามารถนำเข้ามาในราคาถูก เช่น แหล่งน้ำสำหรับการผลิตไฟฟ้าจาก พม่า ลาว และญวนนาน ก๊าซธรรมชาติจาก พม่า และเวียดนาม สินแร่จาก ลาว พม่า และญวนนาน และหากไทยปรับโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมสำหรับการพัฒนาระยะต่อไป โดยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงจะเป็นแหล่งลงทุนอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานที่ผลิตวัตถุดิบป้อนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงที่จะพัฒนาขึ้นตามลำดับ

ท่าที่ทางฝ่ายพม่าต่อโครงการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคตะวันออกของพม่าที่มีถูกโอบล้อมด้วยมณฑลญวนนานของประเทศจีน ประเทศลาว และประเทศไทย ความจำเป็นในการพึ่งพาสินค้าอุปโภคบริโภคจากจีนและไทย ทำให้พม่ามีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเป็นไปเองโดยธรรมชาติ โดยนำวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในพม่าออกมาขายเป็นการแลกเปลี่ยน

พม่ามีความสัมพันธ์ทางการเมืองใกล้ชิดกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีน ตั้งแต่สมัยที่ก่อตั้งสภาพพื้นฟูระเบียบและกฎหมายแห่งรัฐ หรือที่รู้จักกันในชื่อ รัฐบาลสลอร์ค (SLORC - State Law and Order Restoration Council) ที่จีนเป็นผู้ให้การรับรองการจัดตั้งรัฐบาลขึ้น ด้วยความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ทำให้จีนได้โอกาสเปิดการค้าขายแดนระหว่างกัน พม่าจึงกลายเป็นตลาดรองรับสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญของจีน นอกจากนี้จีนยังลงทุนซื้อซ่อมแซมเส้นทางจากชายแดนจีนเข้ามาในพม่าหลายเส้นทาง รวมไปถึงเส้นทางจากต้าหลี่มาจนถึงเชียงตุง ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางเชียงตุง-ท่าซี้เหล็ก-แม่สลาย จังหวัดเชียงรายของไทย จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าเหตุใดจึงปรากฏสินค้าจีนจำนวนมากในกาดหลวงเมืองเชียงตุง ซึ่งเป็นทางผ่านของสินค้าจีนมาสู่ตลาดแม่สลายและตลาดท่าซี้เหล็ก และแพร่กระจายต่อมาในตลาดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

พม่ามีท่าทีที่ไม่ค่อยกระตือรือร้นเท่าใดนักต่อความร่วมมือตามโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริงหรือไม่ และที่สำคัญพม่าก็ยังคงไม่ไว้วางใจท่าทีการวางตัวของไทย ต่อความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อย ที่มีฐานตั้งมั่นอยู่ตามบริเวณรอยตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ดังจะเห็นได้จากการปิดด่านแม่สลายท่าซี้เหล็กโดยไม่มีการบอกล่วงหน้าหลายครั้ง ทั้งที่ได้มีข้อตกลงระหว่างไทย-พม่าที่จะต้องมีการแจ้งล่วงหน้า ก่อนทำการปิดด่าน การปิดด่านพรมแดนเช่นนี้เป็นการตัดช่องทางการติดต่อด้านเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดช่องทางหนึ่ง ระหว่างไทย-พม่า และรวมไปถึงจีนตอนใต้ ซึ่งผลจากการปิดทำให้เกิดการค้านอกกระบบ ซึ่งด้านศุลกากรบริเวณจุดผ่านแดนต้องสูญเสียรายได้จากการค้าผ่านแดนนับเป็นมูลค่ามหาศาลทีเดียว

ในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดทางงบประมาณ พม่าเลือกที่จะให้ความสำคัญกับการเดินทางภายในประเทศมากกว่าที่จะสนใจผลประโยชน์ที่จะได้จากลงทุนทางเศรษฐกิจแม่น้ำโขง เพราะการลงทุนร่วมในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ที่รัฐบาลพม่าต้องลงทุนสร้างท่าเรือ ที่วานพองและวานเชียงในเขตรัฐฉาน เมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับมีสัดส่วนเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ประเทศอื่นในกลุ่มสมาชิก (สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, 2539 : 7) แต่จากสถานการณ์เดียวกันนี้พม่าดูเหมือนจะให้ความสนใจในความร่วมมือในหกเหลี่ยมเศรษฐกิจอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศอยู่ด้วยเช่นกัน เพราะอย่างน้อยที่สุดพม่านั้นจะได้ประโยชน์จากสถาบันทางการเงินที่เป็นแหล่งเงินทุนเช่นธนาคารแห่งเอเชีย ดังจะเห็นว่าพม่ามีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 7 ประการ ที่อยู่ในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ถนนเชื่อมคุนหมิง เชียงราย ผ่านเชียงตุง โครงการถนนเชื่อมคุนหมิง-ลาไซ โครงการถนนลาไซ-ลอยเล็ม-

เชียงตุง โครงการสร้างทางรถไฟยูนนาน-พม่า โครงการขนส่งทางน้ำตามแม่น้ำโขง โดยการสร้างท่าเรือที่वानหงและวานเชียงซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการปรับปรุงท่าเรือ อย่างกุ้ง ทิลาวา หนึ่งปัจจุบันโครงการปรับปรุงถนนเส้นทางหลายสายภายในพม่า ช่วงเมืองเชียงตุงกับเมืองชายแดนจีน และชายแดนไทยได้รับการปรับปรุงเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว เช่นถนนจากเมืองลาโซชายแดนประเทศจีนผ่านเข้าเชียงตุงได้เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วและเริ่มมีการใช้งานแล้ว โดยจะพบว่ามีย่านท่องเที่ยวต่างประเทศนิยมเดินทางไปเที่ยวเมืองลาโซโดยใช้เส้นทางนี้ ไม่น้อยในช่วงที่ถนนสร้างเสร็จไม่กี่ปีที่ผ่านมา (สัมภาษณ์ลุงชายแสงพันธ์ ผู้นำทางในเมืองเชียงตุง : 24 ตุลาคม พ.ศ. 2544) และถนนสายเชียงตุง-สู่ท่าซี้เหล็กก็ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมเสร็จสิ้นแล้วเช่นกัน ทำให้สามารถย่นระยะเวลาในการเดินทางเชียงตุงกับท่าซี้เหล็ก-ด่านแม่สายลงได้มาก

แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงในขนาดของกาดหลวงเชียงใหม่และเชียงตุง

การศึกษาภาวะการค้าของกาดหลวงของทั้งสองเมือง ในกระแสความเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจในมวลรวมกับความเป็นอยู่ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ผลกระทบใดๆ จากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจมักจะสะท้อนออกมาให้เห็นในตลาด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของชุมชน จากการศึกษาพัฒนาการของกาดหลวงเชียงใหม่ นั้น เราจะเห็นว่ากาดหลวงเชียงใหม่มีพัฒนาการในตัวเอง สอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจในภูมิภาคที่กำลังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสังเกตจากขอบเขตของกาดหลวงที่มีการขยายตัวออกไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของกายภาพของความเป็นตลาด และในแง่ของการกระจายและหมุนเวียนของประเภทสินค้า หนึ่งพัฒนาการของกาดหลวงยังสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในระบบทุนนิยมเสรีนั้น มิได้ส่งผลดีไปเสียทุกอย่าง หากรัฐไม่สามารถควบคุมระบบโดยรวมได้ ภาวะการค้าที่อยู่ในระบบพื้นฐานของชุมชนก็จะเสียความสมดุล เช่น ร้านค้าปลีก และร้านค้าส่งรายย่อยในตลาดเชียงใหม่ ที่ต้องประสบปัญหาภัยกับคู่แข่งทางการค้าที่เป็นนักลงทุนต่างชาติ ที่รัฐส่งเสริมให้เข้ามาลงทุนในท้องถิ่นมีกำลังเงินทุนสูง สามารถเข้ามาแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดไปครอบครองแต่เพียงผู้เดียว สิ่งนี้เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ค้าในท้องถิ่นโดยตรง ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ทำให้กาดหลวงเชียงใหม่สามารถดำรงอยู่ได้ในภาวะการแข่งขันทางการค้าและการลงทุนในท้องถิ่นก็คือ เอกลักษณะของความเป็นตลาดท้องถิ่นของกาดหลวงวโรรส-ตันลำไย ที่มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งรวมสินค้าพื้นเมือง เช่น อาหาร เครื่องเทศ ผัก ผลไม้พื้นเมือง หัตถกรรม อุปกรณ์เครื่องใช้ในเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนไปจนถึงบรรยากาศการค้าแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถพบได้ในห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ ในขณะเดียวกัน

หากมองในแง่ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นที่รู้จักมักคุ้นและเคยติดต่อซื้อขายระหว่างกัน คนเชียงใหม่ก็ยังนิยมที่จะมาจับจ่ายใช้สอยสินค้าอุปโภคบริโภคในกาตหลวงกันอยู่เช่นที่ปฏิบัติกันมานาน แม้จะมีห้างสรรพสินค้าที่อำนวยความสะดวกอยู่มากมายในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนเชียงใหม่ที่ยังพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน วิธีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่ยังคงมีความต้องการและให้ความสำคัญกับสินค้าพื้นเมืองอยู่ไม่น้อย นี่เป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นเสน่ห์ทางวัฒนธรรมดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและแม้กระทั่งคนเชียงใหม่เองเข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าในกาตหลวง ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้สถานะการค้าในกาตหลวงคงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

เชียงใหม่หลังจากได้มีโอกาสเปิดออกสู่โลกภายนอก และได้ทำการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างจริงจังอีกครั้งเมื่อกว่าสิบปีมาแล้วหลังจากปิดตัวเองจากโลกภายนอกมานานร่วม 30 ปี เชียงตุงเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม คนเชียงใหม่เริ่มบริโภคข่าวสารจากเมืองไทยผ่านสื่อต่าง ๆ และมีวิถีชีวิตที่มีแนวโน้มว่าจะปรับเข้าสู่สังคมสมัยใหม่มากขึ้น สังเกตจากบ้านเรือนวัดวาอารามในเมืองเชียงใหม่ที่ถูกรื้อปลูกสร้างใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถึงกระนั้นชีวิตของคนเชียงใหม่ทุกวันนี้ก็ยังยืนอยู่บนความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐบาลทหารพม่า ที่ปรับเปลี่ยนไปมาอย่างคาดเดาได้ยาก

จากการศึกษาจะพบว่ากาตหลวงเมืองเชียงตุง หรือกาตตุงนั้น ปัจจุบันมีลักษณะเป็นตลาดรองรับการกระจายสินค้าอุปโภคบริโภค ที่ผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน ดังจะเห็นว่าสินค้าอุปโภคบริโภคในกาตตุงปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่พบว่าเป็นสินค้าจากไทย รองลงมาคือสินค้าจีน และพม่า ตามลำดับ สินค้าจากไทยนั้นเข้ามาทางด่านท่าขี้เหล็ก-แม่สายจังหวัดเชียงราย ส่วนสินค้าจีนนั้นมักจะลงมาพักที่เชียงตุงและส่งต่อไปท่าขี้เหล็ก-แม่สาย และกระจายตัวไปตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยต่อไป จากการสอบถามรสนิยมการใช้สินค้าของคนทั่วไปในเชียงตุง จะพบว่าสินค้าไทยเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในเชียงตุงมากกว่าสินค้าจีนและพม่า เพราะสินค้าไทยมีคุณภาพดีกว่า ถึงแม้จะราคาแพงกว่าแต่ก็อยู่ในราคาที่พอซื้อหามาใช้สอยได้ ส่วนสินค้าจีนนั้นมีราคาถูกมากแต่คุณภาพก็จะต่ำลงไปด้วย ใช้งานได้ไม่คงทน อย่างไรก็ตามรัฐบาลพม่าเองก็มีนโยบายต้องการให้คนพม่าใช้สินค้าที่ผลิตจากภายในประเทศให้มากที่สุด เพื่อลดการเสียดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีการกีดกันการนำเข้าสินค้าบางอย่างจากเมืองไทย เพื่อให้สินค้าพม่าขายได้ ถึงกระนั้นคนเชียงตุงก็ยังนิยมใช้สินค้าจากไทยมากกว่าเพราะมีรูปแบบที่หลากหลาย ประกอบกับปัจจุบันนี้ตามบ้านพักอาศัยของคนเชียงตุงสามารถรับสัญญาณโทรทัศน์จากประเทศไทยทำให้คนเชียงตุงนิยมบริโภคสินค้าตามสื่อโฆษณาในโทรทัศน์ สิ่งที่น่าจับตามองต่อไปอีกประการหนึ่งก็คือ สินค้าจากประเทศจีนนั้นมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาจึงเป็นคู่แข่งสำคัญของสินค้าไทยใน

ปัจจุบันและในอนาคต ด้วยศักยภาพของกำลังแรงงานจำนวนมากในจีนและค่าแรงต่ำในภาคการผลิต ทำให้สินค้าจีนมีโอกาสพัฒนาคุณภาพสินค้าซึ่งเป็นข้อด้อยสำคัญของสินค้าจีน ณ เวลานี้ต่อไปทัดเทียมกับสินค้าจากไทยได้รวดเร็ว ดังจะเห็นรูปลักษณะของสินค้าจีนที่วางขายอยู่ทั้งในตลาดแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ที่มีการพัฒนาสีสน์ รูปลักษณะ และคุณภาพให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ และมีราคาถูกกว่าสินค้าไทยมาก สินค้าจีนจะต้องเข้ามามีส่วนแบ่งตลาดในภูมิภาคนี้ในปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคตอย่างแน่นอน

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับวิถีชีวิตในการอยู่รอดของคนเชียงตุงในสภาวะการเมืองที่บีบคั้นเช่นนั้น นโยบายของพม่าส่งผลให้คนเชียงตุง มีวิถีชีวิตที่จำกัดอยู่ในขอบเขตที่ไม่อาจพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เท่าเทียมกับโลกภายนอก หรือแม้แต่เช่นเดียวกับคนพม่าในพื้นที่อื่นๆ แต่สิ่งหนึ่งที่ช่วยพยุงให้คนเชียงตุงยังสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ นั่นก็คือสินค้าในตลาดมืดช่วยทดแทนความขาดแคลนสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะถูกปิดกั้นออกจากกันด้วยเส้นแบ่งพรมแดน แต่ความจำเป็นในการพึ่งพาอาศัยระหว่างชุมชนนั้นยังมีอยู่ และนี่เป็นสาเหตุที่ทำให้การความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่ต้องติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันยังคงดำเนินต่อไป เพียงแต่เปลี่ยนไปในรูปแบบของการค้าอกระบบ เมื่อมีการเปิดการค้าระหว่างแดนตลาดเชียงตุงจึงเริ่มคึกคักไปด้วยสินค้าจากชายแดนไทยและจีนที่หลั่งไหลอย่างเข้ามาอย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เป็นไปได้ว่าจากนโยบายทางเศรษฐกิจที่กำหนดให้ทั้งเชียงใหม่และเชียงตุงเป็นเมืองสำคัญในโครงการร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าต่อจากนี้ไปภาคหลวงของทั้งสองจะต้องเป็นศูนย์รวมสินค้าที่เดินทางเข้าออกและกระจายหมุนเวียนไปสู่ชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามนักธุรกิจไทยที่เข้าไปทำธุรกิจในเชียงตุงให้ความเห็นในทางตรงกันข้ามว่า ถึงแม้เชียงตุงจะอยู่ในเส้นทางการค้าระหว่างจีนกับไทย แต่ต่อไปในอนาคตหากมีการพัฒนาการขนส่งเส้นทางน้ำบนแม่น้ำโขงแล้ว สินค้าที่มาจากจีนก็จะลงเรือมุ่งตรงไปตามลำน้ำโขงซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างประเทศลงไปถึงไทย ลาว และประเทศที่อยู่ปลายแม่น้ำโขงโดยไม่ต้องแวะเข้ามาในเชียงตุงซึ่งเป็นเส้นทางที่อ้อมเข้ามาในประเทศ ส่งผลให้เส้นทางการค้าอาจจะเปลี่ยนไปในอนาคตก็เป็นได้ (สุเมธ นาคะปริชา, สัมภาษณ์ : 24 ตุลาคม 2544) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราก็มีอาจชี้ชัดได้ว่ารูปการณ์การค้าในอนาคตข้างหน้านั้นจะเป็นอย่างไร เพราะปัจจุบันพม่าก็ได้พัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งในประเทศจากชายแดนจีนผ่านเข้าเชียงตุงออกไปสู่ด่านท่าขี้เหล็ก-แม่สายเสร็จสิ้นไปบ้างแล้วเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสภาวะทางการเมืองในพม่าเป็นสำคัญว่าจะทำให้ภาคหลวงของในเชียงตุงนั้นดำเนินไปในทิศทางใดต่อไป.

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากผลกระทบของระบบเศรษฐกิจโลก ที่สะท้อนออกมาในตลาดท้องถิ่นในเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงตุง โดยที่กาตหลวงเมืองเชียงตุงนั้นได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายปิดประเทศพม่ามาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ซึ่งทำการศึกษาระบบโครงสร้างการหมุนเวียนและกระจายสินค้าในกาตหลวงเมืองเชียงตุงภายหลังจากการเปิดประเทศ และกาตหลวงเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงใหม่และเชียงตุงนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยต่อกันมาตั้งแต่อดีต แม้ว่าในระยะต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองเมืองจะถูกเข้าแทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก ที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามามีอำนาจบงการและชี้นำให้เป็นไปตามความต้องการ โดยช่วงแรกนั้น พม่าและไทยในสมัยที่เป็นประเทศสยามเข้ามามีอิทธิพลเหนือเชียงตุงและเชียงใหม่ โดยใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแยกสายสัมพันธ์ของเมืองทั้งสองออกจากกัน ถึงกระนั้นก็ไม่สามารถตัดขาดความสัมพันธ์ที่มีมายาวนานและแน่นแฟ้นออกจากกันโดยสิ้นเชิงได้ กาตหลวงเชียงใหม่และกาตหลวงเชียงตุง เปรียบเสมือนเป็นกระบอกสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวเชียงตุงและเชียงใหม่ที่ผูกพันกันติดกันตั้งแต่ในระดับชนชั้นปกครองไปจนถึงชาวเมืองที่ตั้งรกรากอยู่ในเมืองมาตั้งแต่แรกเริ่มก่อสร้างบ้านเมือง

การศึกษานี้พัฒนาการของกาตหลวงเชียงตุงและเชียงใหม่ทำให้เราพบว่า กาตหลวงเชียงใหม่และเชียงตุงมีพัฒนาการควบคู่กันมาตั้งแต่อดีต โดยกาตหลวงแต่แรกเริ่มนั้นเป็นกิจการที่สร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่บรรดาชนชั้นปกครองในระบบศักดินาตลอด โดยจะเห็นว่าตลาดในยุคเริ่มต้นนั้นสร้างขึ้นง่าย ๆ บริเวณพื้นที่ใจกลางเมืองซึ่งเป็นที่อยู่ของเจ้านายจึงเห็นว่าตำแหน่งกาตเก่าเชียงตุงและเชียงใหม่เริ่มต้นอยู่บริเวณใจกลางเมือง ที่รายรอบไปด้วยคุ้มเจ้านายทั้งคู่ทำให้บรรดาเจ้านายสามารถควบคุมดูแลกิจการตลาดได้โดยสะดวก ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนและเป็นศูนย์กลางของเมือง ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างเมืองอย่างแยกไม่ออก ชนชั้นปกครองได้รับประโยชน์จากการค้าในตลาดในรูปของการเก็บค่าธรรมเนียมค่าเช่าที่ขายของในตลาดและภาษีการค้า สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตนั้นกิจกรรมหลักของสังคมทางเศรษฐกิจอยู่ในอำนาจอิทธิพลของชนชั้นปกครอง

ระบบเศรษฐกิจของเชียงตุง เชียงใหม่และเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ด้วยพ่อค้าคาราวานที่เดินทางทำการค้าในภูมิภาคนี้ ซึ่งกระทำกันในหลายระดับ ในระดับภายในท้องถิ่นนั้น จะมีพ่อค้าวัวต่างเป็นผู้ทำการค้า ซึ่งพ่อค้าวัวต่างนั้นมีลักษณะเป็นพ่อค้าคาราวานที่ทำการค้าในช่วงว่างเว้นจากการทำนาในภาคผลิต ส่วนในระดับที่กว้างขึ้นในระดับภูมิภาคนั้น จะมีพ่อค้าเงี้ยว พ่อค้าไทเขิน พ่อค้าจีนฮ่อเป็นผู้กระทำการค้าทางไกลระหว่างเมือง ซึ่งพ่อค้าเงี้ยวและไทเขินนั้นใช้วัวต่างเป็นพาหนะในการเดินทางขนสินค้า ส่วนพ่อค้าจีนฮ่อนั้นใช้ม้าต่าง ลา และล่อบรรทุกสินค้าซึ่งมีความอดทน และสามารถเดินทางทำการค้าในระยะทางไกลได้เป็นอย่างดี สินค้าที่บรรดาพ่อค้าวัวต่าง พ่อค้าเงี้ยว ไทเขิน และพ่อค้าจีนฮ่อ บรรทุกไปกับวัวต่าง และม้าต่างเป็นการเติมเต็มความต้องการสินค้าที่ขาดแคลนของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนอยู่ที่ตลาดของแต่ละชุมชน กาดเชียงใหม่นั้นทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าขนาดใหญ่ของภูมิภาค มีพ่อค้าเดินทางมาจากทุกสารทิศเข้ามาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่ตลอดเวลา สภาพการค้าในตลาดจึงมีลักษณะการค้าขายที่คึกคักทุกวันไม่มีวันหยุด พ่อค้าที่เข้ามาทำการค้าจะสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาทำการค้าแล้วออกเดินทางต่อไปค้าขายยังที่ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ต่างกับตลาดในเชียงตุงที่เป็นเสมือนจุดแวะพักสินค้าของพ่อค้าคาราวานที่เดินทางผ่านไปสู่เมืองอื่น ตลาดในเชียงตุงจึงเป็นตลาดหมุนเวียนที่มีช่วงเวลาในการหมุนเวียนติดตลาดใหญ่หรือที่เรียกกันว่า “วันกาดหลวง” อยู่ระยะเวลา 5 วันครั้ง นอกจากเวลาติดตลาดในวันกาดหลวงแล้วชาวบ้านรอบ ๆ เมืองเชียงตุงก็จะมีทางเลือกในการจับจ่ายซื้อหาสินค้าในตลาดนัดรอบนอกของเมืองที่ติดตลาดในวันถัดไปหมุนเวียนไปตามชุมชนต่าง ๆ จนครบ 5 วันแล้วหมุนกลับมาเริ่มต้นวันกาดหลวงในเมืองอีกครั้งหนึ่ง การติดตลาดในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าของเชียงตุงในอดีต ไม่มากพอที่จะต้องมีการทำการค้าทุกวัน แต่ในขณะเดียวกันความต้องการสินค้าภายในของชุมชนก็ไม่สามารถหยุดนิ่ง เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการหมุนเวียนของตลาดนัดชนบท ควบคู่กับตลาดนัดในเมือง เพื่อกระจายสินค้าออกไปสู่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง

อิทธิพลจากภายนอกนั้น เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและการค้าในกาดหลวงเชียงใหม่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มเจ้านายชนชั้นปกครองซึ่งเคยเป็นผู้มีสิทธิผูกขาดการค้า และเป็นผู้มีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจ จะได้รับผลกระทบมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงนั้นเริ่มขึ้นเมื่อการเข้ามาอังกฤษนำมาซึ่งการค้าเสรีในเชียงใหม่ สนธิสัญญาเบาว์ริงใน พ.ศ.2398 เปิดโอกาสคนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเข้ามาทำการค้าในเชียงใหม่ พ่อค้าต่างชาติเริ่มเข้ามาตั้งรกรากค้าขายในเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก และเข้ามาบทบาทในระบบ

เศรษฐกิจของล้านนาแทนที่กลุ่มเจ้านายชนชั้นปกครองไปในที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากการขยายตัวของย่านการค้าในฝั่งริมแม่น้ำปิง ที่เป็นแหล่งชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นหลังการอพยพเข้ามาของกลุ่มคนจีน การเกิดขึ้นของกาดหลวงวโรรส และตลาดอีกหลาย ๆ ตลาดที่เจ้านายแบ่งที่ดินของตนเองสร้างตลาดขึ้น จึงถือเป็นความพยายามในการพยุงฐานะและบทบาททางการค้าของเจ้านายไว้ เพราะกิจการตลาดสดนั้นเป็นกิจการค้าที่เคยสร้างรายได้หล่อเลี้ยงตัวเองมาตั้งแต่อดีต แต่กาดหลวงของเจ้านายเหล่านี้ ก็ต้องตกไปอยู่ในมือกลุ่มนายทุนที่เข้ามามีอิทธิพลแทนที่กลุ่มเจ้านายในที่สุด

เมื่อพิจารณาในช่วงยุคสมัยเดียวกันนั้น ขณะที่เชียงใหม่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษที่เป็นเจ้าอาณานิคมพม่า อังกฤษปกครองรัฐฉานและเมืองเชียงตุงอย่างหลวม ๆ โดยให้อำนาจปกครองเมืองยังคงอยู่กับเจ้าฟ้าผู้ครองเมืองเช่นเดิม โดยไม่ได้มีการแทรกแซงกิจการภายในของเจ้าฟ้าแต่อย่างใด การเข้ามาของอังกฤษนอกจากจะไม่ได้ส่งผลกระทบกับฐานะและอิทธิพลของเจ้าฟ้าในด้านการเมืองการปกครอง แต่กลับส่งเสริมอำนาจทางเศรษฐกิจของเจ้าฟ้าให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ดังหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งมีทางการเงินของเจ้าฟ้าก่อนแก้วอินแถลง และความเจริญรุ่งเรืองของเมืองเชียงตุง ซึ่งยังปรากฏร่องรอยให้เห็นทั่วไปในเมืองเชียงตุงอยู่จนทุกวันนี้

กระแสของการเข้ามาพ้อค้าต่างชาติในเชียงใหม่ใหม่นั้น ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่กลุ่มพ้อค้าเท่านั้น ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่ม ที่อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานอยู่ในเชียงใหม่ ปัจจุบันที่ดึงดูดให้มีหลังไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากในเชียงใหม่ นั้น เป็นผลมาจากทั้งแรงผลักดันภายนอกและแรงจูงใจภายใน กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาในเชียงใหม่ทั้งแบบที่เข้ามาขายแรงงานชั่วคราว และเข้ามาตั้งรกรากอาศัยอยู่อย่างถาวรนั้น ถูกแรงกดดันจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีอาณาเขตอยู่ติดกับพรมแดนไทยทางภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะประเทศพม่า นโยบายกวาดล้างชนกลุ่มน้อยในพม่าผลักดันทำให้กลุ่มชนชาติไทต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ตามเมืองในแนวชายแดนไทย-พม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาทางการเมืองทำให้ชายแดนที่เคยเป็นเส้นทางการค้าขายตามปกติของกลุ่มชนในภูมิภาค ถูกกีดกันด้วยเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมเมืองเชียงใหม่และเชียงตุงมีลักษณะของความหลากหลายทางชาติพันธุ์คือ ผลประโยชน์มูลค่ามหาศาลจากการค้าที่เกิดขึ้นจากความต้องการพึ่งพาผลผลิตระหว่างชุมชน โดยเฉพาะเชียงใหม่ที่มีอัตราการโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่ในระดับสูง เพราะลักษณะพื้นที่ที่มีภูมิประเทศถูกปิดกั้นไม่มีทางออกสู่ทะเล บังคับให้ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงต้องทำการติดต่อค้าขายไปมาหาสู่กันเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ทางออกทะเล ซึ่งเมื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนที่เคยไปมาหาสู่เจรจาซื้อขายกันเป็นเรื่องปกติมาแต่อดีตนั้น ถูกทำให้ตัดขาดออกจากกันโดยการแบ่งกันพรมแดนระหว่างสองประเทศ

การค้าที่เคยเป็นกิจกรรมที่ไปตามการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน กลับกลายเป็นการค้าที่ถูกควบคุมเข้มงวด และถูกกีดกันโดยกฎหมายระหว่างสองประเทศ แต่ในขณะเดียวกันความต้องการสินค้ากลับไม่ได้ลดน้อยลง การค้าระหว่างดินแดนจึงยังคงต้องดำเนินต่อไปถึงแม้ต้องเปลี่ยนรูปแบบเป็นการค้าในระบบที่ผิดกฎหมาย ดังเช่นปรากฏจำนวนตัวเลขอัตราการค้านอกระบบที่ทั้งไทยและพม่าต้องสูญเสียรายได้เข้าประเทศไปในจำนวนมหาศาลต่อปี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วสินค้านอกระบบนั้นปรากฏให้เห็นอยู่ในกาดตุงมากมาย และมีการซื้อขายกันเป็นเรื่องปกติทั้ง ๆ ที่เราเรียกการค้านั้นว่าเป็นการค้าในตลาดมืด ซึ่งจะต้องมีการลักลอบทำการค้าอย่างไม่เปิดเผย แต่นั่นอาจเป็นเพราะสินค้านอกระบบนั้น เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต้องใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นปกติอยู่แล้ว การซื้อขายสินค้าประเภทนี้ในตลาดจึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร สิ่งเหล่านี้สะท้อนไปถึงความล้มเหลวในการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลทหารพม่า ที่ปิดกั้นไม่ให้ประชาชนมีอิสระในการค้า แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ไม่สามารถทดแทนความต้องการสินค้าในตลาดของประชาชนได้อย่างเพียงพอ สิ่งนี้น่าจะทำให้พอจะคาดเดาได้ว่า เชียงตุงในอนาคตนั้นคงจะต้องดำเนินตัวเองต่อไปตามนโยบายเศรษฐกิจที่ผ่านมาของรัฐบาลพม่า โดยยังคงต้องพึ่งพากระบวนการผลิตในลักษณะการผลิตเพียงเพื่อการยังชีพ และในขณะเดียวกันก็พึ่งพาสินค้าในระบบการค้าอกระบบต่อไป ควบคู่ไปกับการเป็นแหล่งแรงงานราคาถูกในภาคการผลิตของประเทศเพื่อนบ้านเช่นไทยที่ปัจจุบันมีความต้องการแรงงานในภาคการผลิตในอัตราสูง

ในช่วงสิ้นสุดสงครามเย็น กระแสการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศในโลก กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ขึ้นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในโลกที่มีการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนที่ไร้พรมแดน โครงการร่วมพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในภูมิภาคนี้ จึงมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพภายในของประเทศกลุ่มสมาชิกเป็นอันดับแรก ทั้งพม่าและไทยนั้นเข้าร่วมเป็นสมาชิกในความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจในโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และโครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ เชียงตุง เชียงใหม่ และเชียงรายถูกรวมอยู่ในยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันของในประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ท่าทีของรัฐบาลพม่านั้นดูจะไม่กระตือรือร้นไปตามกระแสสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่มีจีนและไทยเป็นพยายามชักจูงให้พม่าและลาวเข้าร่วมโครงการพัฒนาร่วมกัน เพราะพม่ามองไม่เห็นผลประโยชน์ที่แท้จริงที่พม่าจะได้รับประกอบกับงบประมาณในการพัฒนาประเทศที่มีอยู่จำกัด แต่พม่าหันไปให้ความสนใจผลที่ประโยชน์จากเงินร่วมลงทุนจากความร่วมมือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจที่มีธนาคารแห่งเอเชียให้ความสนับสนุนอยู่ และมีเค้าความเป็นจริงในทางรูปธรรม มากกว่าโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่ดูเลือน

ลอย ในขณะที่ไทยนั้นไม่ว่าโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจหรือ โครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจจะส่งผลให้ไทยได้รับผลประโยชน์จากความร่วมมือกับเพื่อนบ้านในการพัฒนาตัวเองออกสู่ตลาดต่อไป

ในขณะที่เชียงตุงนั้นเหมือนหยุดนิ่งไปชั่วขณะเพราะการถูกปิดกั้นออกจากโลกภายนอก เชียงใหม่ในกระแสนิยมเติบโตไปอย่างรวดเร็ว และยังคงมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การลงทุนของบริษัทต่างชาติเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อภาวะเศรษฐกิจในเชียงใหม่ ผลกระทบโดยตรงต่อกาดหลวงเชียงใหม่จากการลงทุนของนักลงทุนต่างถิ่นในเชียงใหม่ปัจจุบันได้มีกิจการซูเปอร์มาร์เก็ต และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ในเชียงใหม่ที่ได้ก่อตัวขึ้นมากมายในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา ร้านค้าย่อยทั้งขายปลีกและขายส่งในกาดหลวงเชียงใหม่ เริ่มซบเซาและทยอยปิดตัวลงเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้ชัดจากร้านค้าขายส่งในกาดนารวสุที่เคยเป็นแหล่งค้าส่งของเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันเงียบเหงาไม่มีพ่อค้ารายย่อยมาจับจ่ายซื้อของเช่นในอดีตที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตามโครงการความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศไม่ว่าจะมีแต่ผลดีเสมอไปแน่นอนว่าย่อมต้องมีผลกระทบในทางลบด้วย ผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคให้สามารถก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์ได้นั้นมุ่งเน้นประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นใหญ่ แต่เมื่อย้อนไปมองผลกระทบด้านปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตามมา เช่น ปัญหาแรงงานข้ามชาติ ซึ่งติดตามมาด้วยปัญหาโรคติดต่อชายแดน ปัญหายาเสพติดที่มีผู้ค้าและผู้ผลิตเป็นชนกลุ่มน้อยตามชายแดน ปัญหาโสเภณีข้ามชาติที่เข้ามาบริการนักท่องเที่ยว ปัญหาวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางสังคมเสื่อมโทรม เป็นต้น หากรัฐบาลไม่สามารถกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเข้าควบคุมปัญหาเหล่านี้ก็อาจจะเป็นผลกระทบร้ายแรงต่อประเทศชาติในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ยังมีข้อด้อยและพบว่ามีอุปสรรคด้านข้อจำกัดของการศึกษาระบบเศรษฐกิจในเบื้องต้น โดยเฉพาะข้อจำกัดในช่วงการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพื้นที่เมืองเชียงตุงที่ยังอยู่ภายใต้ระบบปกครองของรัฐบาลทหารพม่าอันเข้มงวด ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการเสนอภาพโดยรวมที่มองออกมาได้ในลักษณะมุมกว้าง จึงหวังว่างานวิจัยนี้อาจเป็นฐานข้อมูลสำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้าด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเชียงตุงต่อไปในอนาคตเมื่อความตึงเครียดทางการเมืองภายในประเทศพม่าคลี่คลายลง อนึ่งในการศึกษากาดหลวงเชียงตุงและเชียงใหม่ครั้งนี้อาจเป็นเพียงความพยายามในเป็นการศึกษาระบบเศรษฐกิจของเมืองเชียงตุงภายใต้โครงสร้างทางกายภาพของตลาด ซึ่งแท้จริงแล้วระบบเศรษฐกิจการค้าแลกเปลี่ยนในเชียงตุงนั้นมีขอบเขตกว้างกว่าการค้าที่เกิดขึ้นเฉพาะในกาดหลวง ดังจะเห็นว่ายังมี

การค้าที่เกิดขึ้นโดยไม่ผ่านระบบตลาดกระจายอยู่ทั่วไปภายในเมืองเชียงใหม่ ดังนั้นการศึกษาระบบเศรษฐกิจเมืองเชียงใหม่ในโอกาสต่อไปจึงควรให้ความสนใจกับการค้านอกระบบให้ลึกซึ้ง ซึ่งจะทำให้ทราบว่า การค้านอกระบบนั้นมีความเกี่ยวข้องต่อแบบแผนในการดำเนินการค้าและสภาพเศรษฐกิจในเมืองเชียงใหม่อย่างไร.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกพร กระบวนศรี. ตลาดนัดหมูนเวียนชนบทในภาคเหนือ : กรณีศึกษาในเขตเชียงใหม่

และลำพูน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531.

กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. ประวัติศาสตร์การสงครามของไทยใน

สงครามมหาเอเชียบูรพา. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2540.

กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน. พม่าผ่าเมือง : สังคมนิยมลัทธิอดชะเวดากอง.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2531.

จิรนนท์ พิตรปรีชา, เรียบเรียง. ลูกผู้ชายชื่อนายหลุยส์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ประพันธ์

สาส์น, 2542.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. นนทบุรี : สร้างสรรค์, 2527.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2537.

ชีวิตเจ้าฟ้ากับหม่อมธาดา. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

ชวลิต, อุไร สัยเจริญ. ร้านค้าปลีกตลาดเมืองใหม่. 2544. สัมภาษณ์. 9 สิงหาคม.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. พม่า : ขบวนการนักศึกษากับประวัติศาสตร์อันระทึกใจ. กรุงเทพฯ :

ประพันธ์สาส์น, 2533.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ฉลาดชาย รมิตานนท์ และวิระดา สมสวัสดิ์. พม่า : อดีตและปัจจุบัน.

เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

ชายดวงแสง ดัง. เลขานุการกรมศาสนาประจำเมืองเชียงใหม่. 2545. สัมภาษณ์. 24 ตุลาคม.

ชายแสง พัน. บ้านเชียงจันทร์ เมืองเชียงใหม่. 2545. สัมภาษณ์. 24 ตุลาคม.

เชิดชาย เหล่าห้าว. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2515.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. กาดจ๊ว (ตลาดจ๊ว) : มิติหนึ่งของภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของ

สังคมชาวนาในภาคเหนือของประเทศไทย รายงานการวิจัย. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2538.

_____. การค้าขายทางเรือ บริเวณลุ่มน้ำปิง ระหว่างภาคเหนือกับภาคกลางของ

ประเทศไทย (พ.ศ. 1839 – 2504) รายงานการวิจัย. ม.ป.ท. : ม.ป. พ., 2529.

_____. พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย

(พ.ศ. 2398 – 2503). เชียงใหม่ : วิทยาลัยครูเชียงใหม่, 2525.

ชู่ยเฮียง แซ่เตีย. ตลาดวโรรส. 2544. สัมภาษณ์. 13 สิงหาคม.

- दन्य चनकल्लाहाण. **सुदिनแดนเซมรัฐ : เชียงตุง**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2537.
- ดอดด์, วิลเลียม คลิฟตัน แปลโดยหลวงนิเพทย์นิติสรรค์. **ไทย**. กรุงเทพฯ : กรมวิสามัญศึกษา, 2505.
- ดำรงค์ สุานดี. **มานุษยวิทยาเชิงเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2531.
- _____. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.
- เตือนใจ ไชยศิลป์. **ลำนนาในการรับรู้ของชนชั้นปกครองสยาม พ.ศ.2437-2476**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2538.
- แถมสุข นุ่มนนท์. “อิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของอังกฤษในเชียงใหม่.” **เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดีครั้งที่ 1, ลำนนาไทย**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2510.
- ทวี สว่างปัญญางกูร, เรียบเรียง. **พงศาวดารเมืองเชียงตุง**. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2533.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. **ไทย พม่า ลาว จีน : สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2538.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. “ระบบเศรษฐกิจกับนักธุรกิจชั้นนำในภาคเหนือตอนบน” **เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 156753 โครงสร้างการเมือง, เศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ**. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- อรรถศักดิ์ ทำบุญ. **กำเนิดอาณาจักรลำนนาไทย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ธิดา สาระยา. **กว่าจะเป็นคนไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2538.
- นิตยพรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. **มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : เค.ยู. บุ๊คเซนเตอร์, 2536.
- บ. บุญคำ. (นามแฝง). **เที่ยวเมืองเชียงตุงและแคว้นสาละวิน**. พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ, 2499.
- บนสายน้ำโขง**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ข้อมูลอินโดจีน, 2541.
- ปลาย้อ ชนะนันท์. **นายทุนพ่อค้ากับการก่อตัวของระบบทุนนิยมในภาคเหนือของไทย พ.ศ.2464 – 2523**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2530.

พรพิมล ตริโชติ. **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า = The Burmese Government and the Ethnic Minority Groups.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

_____. “มิติชาติพันธุ์ในความสัมพันธ์ไทย-พม่า.” **เอเชียปริทัศน์.** 2(2538) : 20.

พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์. **เที่ยวเมืองเชียงตุง.** กรุงเทพฯ : อทิตตา, 2543.

พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, ม.ล. **การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองพม่า : Economic and political development in Myanmar.** กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

_____. **ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย.** เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.

บอร์ค, คาร์ล. เรียบเรียงโดย เสถียร พันธรังษี, อัมพร ทีชะระ. **ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มติชน, 2543.

ประเสริฐ ณ นคร และปวงคำ ต้อยเขียว. **ตำนานมูลศาสนาเชียงใหม่ เชียงตุง.** กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์, 2537.

ประคอง รักขังศ์. **อุปสรรคการค้าในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ.** เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

ปรีชา วอนขอพร. **หลักการตลาด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง. **เจ้าทิพวรรณ ณ เชียงตุง.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2532.

แมคคิลวารี, เดเนียล. **กึ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว.** กรุงเทพฯ : สยามประเทศ, 2537.

โยชิยุกิ มาซุฮาร่า. **ระบบเศรษฐกิจของราชอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16-17.** เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

รัตนพร เศรษฐกุล. “ความสัมพันธ์ในอดีตของห้าเชียงใหม่” ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป. (จัดสำเนา).

สงวน โชติสุขรัตน์. **ประชุมตำนานลานนาไทย.** พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2515.

สงวน ไม่น้อย. **ร้านสมุนไพร อี. เอ. อาร์. ถนนช้างม่อย.** 2545. สัมภาษณ์. 19 มกราคม.

สมเกียรติ โสถสภา. “เส้นทางเศรษฐกิจเชื่อมไทยกับจีนตอนใต้.” **เอเชียปริทัศน์.** 3(2539) : 32.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. “การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ.” **เอเชียปริทัศน์.** 1(2537) : 1.

สมบัติ. **บ้านวัดป่าแดง เชียงตุง.** 2545. สัมภาษณ์. 22 ตุลาคม.

สมมะโน ณ เชียงใหม่. **ศูนย์กลางการค้าและเส้นทางการค้าในอาณาจักรล้านนาไทยช่วง พ.ศ. 1839-2442.** เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

สรวิศ อ่องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

- _____ **วัฒนธรรมและการเมืองล้านนา**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2539.
- สุเทพ สุนทรภัสร์. **ประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชนชาติไท : ข้อสรุปและข้อวิจารณ์**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ., 2545. (อัดสำเนา).
- _____ **มานุษยวิทยา กับประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2540.
- _____ **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาทฤษฎีมานุษยวิทยาปัจจุบัน ความรู้พื้นฐานทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม** ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.
- สุเมธ นาคะปรีชา. **โครงการพัฒนาเกษตรบ้านยางหละ เมืองเชียงตุง**. 2545. สัมภาษณ์ 24 ตุลาคม 2545.
- สุปราณี กิตติสุวรรณ. **ตลาดวโรรส**. 2544. สัมภาษณ์. 13 สิงหาคม.
- สุภาวค์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2531.
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. “พม่าในรูปเหลี่ยมเศรษฐกิจ” **เอเชียปริทัศน์**. 3(2539) : 1.
- เศรษฐกิจนครเชียงใหม่ จากอดีต สู่อนาคต**. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2536.
- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ, เรียบเรียง. **เขมรรัฐนครเชียงตุง (Chieng Tung : Its way of life)**. เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวกราฟิก, 2541.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และนฤมล เรืองรังษี, บรรณาธิการ. **เรื่องเมืองเชียงตุง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : สุวิงศ์บุ๊คเซนเตอร์, 2538.
- อัน นิมมานเหมินท์**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2540.
- อัมพร จิรัฐติก, บรรณาธิการ**. **ไทยกับพม่า : ข้อควรทำและไม่ควร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- อานันท์กาญจนพันธ์. “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคเหนือ (พ.ศ. 2420-2500)” ในเอกสาร **ประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง เศรษฐกิจภาคเหนือปัจจุบันและอนาคต**. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.
- _____ **พัฒนาการของชีวิตและวัฒนธรรมล้านนา**. เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2527.
- _____ **วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์**. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.
- การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง 100ปี แห่งการเปลี่ยนแปลงของล้านนา (พ.ศ.2442-2542)**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยพายัพ, 2542.
- อุดม สุกใส. **รัฐชน : ประวัติศาสตร์และการเมืองหลังปี 1962**. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2533.

อาจารย์แก้ว. เขต 4 เมืองเชียงตุง. 2545. สัมภาษณ์. 23 ตุลาคม.

หจข., ร.5 ม. 58/126 **เรื่องตลาดที่เมืองเชียงใหม่ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพกราบบังคมทูล**

รัชกาลที่ 5, วันที่ 24 เมษายน ร.ศ.119.

หจข., ร.5 ม. 58/180 **หนังสือราชการเมืองลำปาง 7 สิงหาคม – 15 ธันวาคม ร.ศ.115.**

ภาษาอังกฤษ

Chao Tzang Yawnghwe. **The Shan of Burma : Memoirs of a Shan Exile.** Singapore :
Institute of Southeast Asian Studies, 1987.

Collis, Maurice. **Lords of the Sunset.** Bangkok : AVA Publishing House, 1996.

Collin, John J. **Anthropology, Culture, Society, and Evolution.** New Jersey : Prentice –
Hall, Inc., 1975.

Dodd, Willaim Clifton. **The Tai Race : Elder Brother of the Chinese.** Bangkok : White
Lotus, 1996.

Ember, Carol R. and Ember. Melvin. **Anthropology.** 2nd edition. New Jersey : Prentice –
Hall, 1977.

Furnivall S., John. **The Fashioning of Leviathan : The Beginnings of British Rule in
Burma.** Canberra : publish in association with Economic History of South East
Asia Project and the Thai-Yunnan Project, 1991.

Gear, Donald and Gear, John. **Earth to Heaven : The Royal Animal-Shaped Weights of
the Burmese Empire.** England : Twinstar, Ltd, 1992.

Hallett, Holt S. **A Thousand Mile on Elephant in Shan States.** Bangkok : White Lotus,
2000.

Haviland, Willam. **A Culture Anthropology.** 3rd edition. New York : Holt Rineheart and
Winston, 1981.

Le May, Reginald Stuart. **An Asian Arcady : The Land and People of Northern Siam.**
Bangkok : White Lotus, 1986.

Lintner, Bertil. **Land of Jade : A Journey Through Insurgent Burma.** Edinburgh :
Kiscadale, 1990.

McCarthy, James. **Surveying and Exploring in Siam.** Bangkok : White Lotus, 1994.

Mya Than. **Myanmar's External Trade : An Overview in the Southeast Asian Context.**

Singapore : ASEAN Economic Research Unit, Institute of Southeast Asian Studies, 1992.

Prakai Nontawasee. **Changes in Northern Thailand and the Shan States 1886-1940**

Singapore : Southeast Asian Studies Program, Institute of Southeast Asian Studies, 1988.

Rujaya Abhakorn, "The Tais and Their Neighbors : the Case of Chiang Tung". **An article presented at the conference on Studies of History an Literature of Tai Ethnic Groups.** Chiang Mai : Chiang Mai University, 2001.

Skinner, William G. and Kirsh, Thomas A., eds., **Change and Persistence in Thai Society : Essays in Honor of Lauriston Sharp.** New York : Cornell University Press, 1975.

Taylor, Robert H. **An Undeveloped State : The Study of Modern Burma's Politics.**

Clayton, Vic. : Centre of Sounth East Asia Studies, Monash, 1983.

Thongchai Winichakul. **Siam Mapped.** Chiang Mai : Silk Worm Books. 1994.

U.K. **Extracts from Mr. W.J. Archer's Journal of a Visit to Chiangtung in May and June 1883.** F.O.63/ 117.

Vatikiotis, Micheal R.J. **Ethnic Pluralism in the Northern Thai City of Chiangmai.** Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, University of Oxford Trinity Term, 1984.